

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Західноукраїнський національний університет

Факультет фінансів та обліку

Кафедра банківського бізнесу

ЖЕЛЕЗНЯК Анна Володимирівна

Депозитна діяльність банків в умовах відновлення суспільної довіри / Deposit activity of banks in the conditions of restoration of public trust

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Банківський менеджмент

Кваліфікаційна робота

Виконала: студентка групи

ФБМм-21 Железняк А.В.

Науковий керівник:
д.е.н., професор Ж.М. Довгань

Кваліфікаційну роботу

допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ О.В. Дзюблук

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ	
1.1. Роль суспільної довіри та особливості творення її простору.....	6
1.2. Економічна сутність депозитних ресурсів банків.....	9
1.3. Класифікація депозитів банківських установ.....	14
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	
2.1. Трансформації в управлінні депозитними ресурсами банків під впливом змін суспільної довіри.....	18
2.2. Аналіз депозитної діяльності банків України.....	26
2.3. Особливості управління ризиком неповернення банківських депозитів.....	34
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	
3.1. Проблеми розвитку банківських депозитів в умовах відновлення суспільної довіри та напрями їх вирішення.....	42
3.2. Шляхи вдосконалення формування та управління депозитною діяльністю банків.....	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	57
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Важливою функцією банківських установ є мобілізація тимчасово вільних грошових коштів економічних суб'єктів і перерозподіл їх у різні економічні сфери, у т. ч. через здійснення інвестиційних операцій, з метою одержання прибутків і досягнення соціально-економічного ефекту. З цією метою кожна банківська установа має здійснювати оптимальну ресурсну політику щодо залучення ресурсів, найбільшу частину яких займають залучені ресурси. Переважну ж частину залучених ресурсів банк створює за рахунок залучення коштів домогосподарств і підприємств на депозити. Саме від обсягу та структури депозитів ресурсів банків залежить можливість здійснення їх активних операцій.

Доцільно також зазначити, що в умовах нестабільності і зниження кредитно-інвестиційної активності особливого значення набуває управління депозитними ресурсами банківської установи. Враховуючи вище зазначене, потрібно розвивати науково-методичні засади формування системи управління депозитною діяльністю із врахуванням можливостей банківських установ щодо уникнення негативних наслідків невизначеності економічного розвитку та впливу політичних факторів в державі, обмеження можливостей юридичних і фізичних осіб генерувати депозити з необхідними для банківських установ ознаками, і одночасно забезпечувати конкурентоспроможність на фінансовому ринку та достатній рівень фінансової стабільності.

Огляд літератури з теми дослідження. Проблематику формування та управління депозитними ресурсами досить ретельно представлено в працях не лише зарубіжних, а й вітчизняних вчених, а саме О. Бартоша, Г. Белоглазової, В. Бобиля, Т. Васильєвої, Н. Версаль, О. Вовчак, О. Дзюблюка, Ж. Довгань, Т. У. Коха, О. Лаврушина, Р. Міллера, П. С. Роуза, Дж. Сінки та ін. Разом з тим, детальніших досліджень потребують системні комплексні питання, присвячені змінам у формуванні депозитної діяльності та управління нею під впливом трансформацій простору суспільної довіри.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є узагальнення

теоретичних аспектів та розробці практичних рекомендацій щодо формування та управління депозитними ресурсами банківських установ в контексті творення простору суспільної довіри.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішуються наступні завдання:

- визначити сутність таких понять як суспільна довіра простір суспільної довіри;
- визначити теоретичні аспекти формування депозитних ресурсів банку;
- класифікувати депозити банківських установ;
- здійснити аналіз депозитної діяльності в банківських установах України;
- обґрунтувати напрями управління депозитними ресурсами банку;
- окреслити проблеми та розробити рекомендації щодо підвищення ефективності системи управління депозитними ресурсами у вітчизняних банках на сучасному етапі.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процеси залучення депозитних ресурсів банківських установ під впливом трансформації суспільної довіри. Предметом дослідження є економічні відносини, які формуються між банками та власниками депозитів в процесі мобілізації депозитів в умовах створення простору суспільної довіри.

Методи дослідження. У процесі написання роботи використовувались такі методи дослідження: структурно-логічний аналіз (при визначенні структури роботи); методи економічного аналізу (при оцінюванні складу та структури депозитних операцій банків); метод групувань (при визначенні класифікації депозитів); різні статистичні методи, а саме порівняння – при зіставленні фактичних даних; методи аналізу і синтезу, індукції та дедукції.

Інформаційна база кваліфікаційного дослідження є законодавчі і нормативно-правові акти, за допомогою яких здійснюється регулювання діяльності банківських установ України, дані офіційного сайту Національного банку України, монографії та наукові статті вітчизняних і зарубіжних вчених з питань формування та управління депозитною

діяльністю банків, аналітичні матеріали, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні результати дослідження, що мають наукову новизну, полягають у такому:

- систематизовано методи управління депозитними ресурсами банківських установ та розподілено їх на: мікро- і макрорівня, економічні і адміністративні, цінові і нецінові, маркетингові. Це дає змогу розширити методичний інструментарій управління депозитною діяльністю банків;

- узагальнено низку заходів, що дадуть змогу підвищити ефективність системи управління депозитною діяльністю банківських установ, що дасть змогу підвищити рівень суспільної довіри до вітчизняних банків.

Практичне застосування одержаних результатів полягає в тому, що узагальнені в роботі теоретичні та методичні аспекти дають змогу поглибити і розширити проблеми досліджень щодо управління депозитною діяльністю банків та можуть бути використані для покращення системи управління депозитними ресурсами банківських установ України.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 72 сторінки, основний зміст роботи викладено на 62 сторінках. Кваліфікаційна робота містить 6 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел із 75 найменувань, 4 додатки.

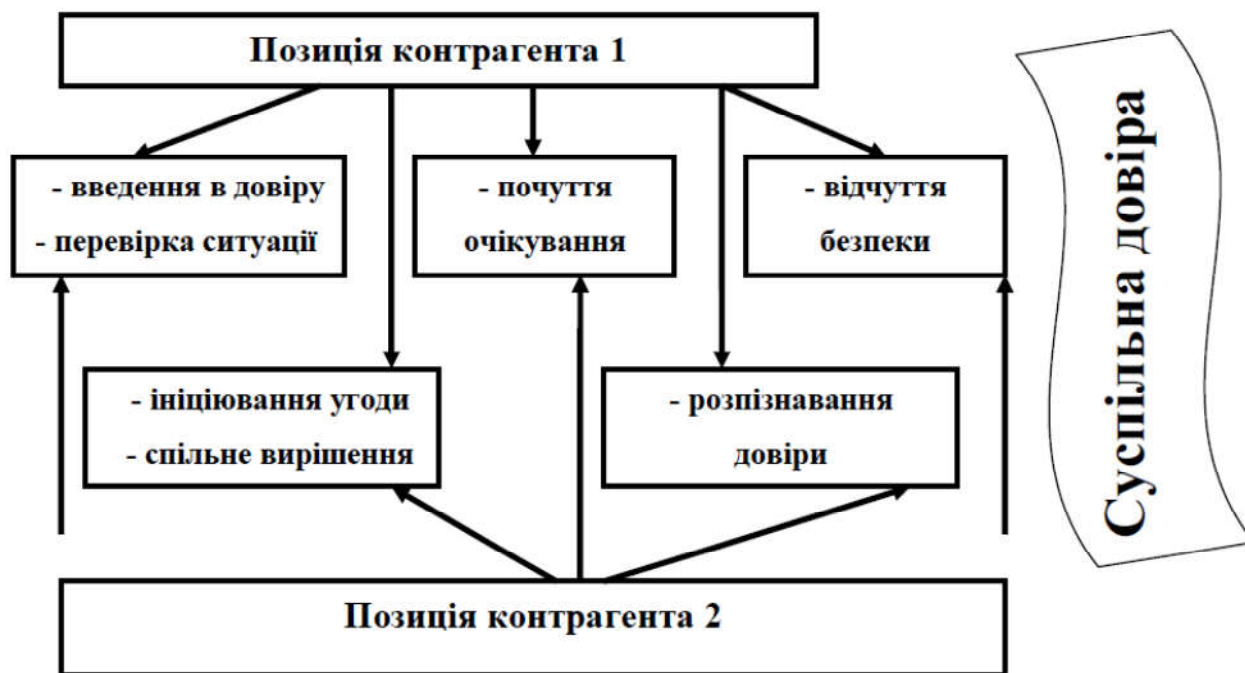
РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

1.1. Роль суспільної довіри та особливості творення її простору

Ефективне реагування на виклики економічного розвитку вимагає взаємної довіри ключових учасників. Довіра – це складне багатофакторне явище, яке формується і трансформується під впливом різноманітних соціально-економічних факторів. Канадський дослідник Д. Штолле виділив такі концепції довіри: концепцію раціональності, концепцію, засновану на ідентичності, концепцію нормативної цінності [74, с. 4]. Згідно з першою концепцією, довіра — це очікування суб'єкта гідної поведінки та надійності контрагента. У другій концепції довіра асоціюється з груповою ідентичністю [74, с. 85]. Третя концепція вважає, що довіра - це очікування того, що члени суспільства будуть поводитись більш-менш відповідно до якихось загальних норм, більш-менш передбачувано звертати увагу на потреби інших» [7, с. 34]. Інакше кажучи, будь-яка операція є не разовою, а довгостроковою і потребує взаємної довіри учасників, тобто довіри до взаємних зобов'язань.

Робота Л. Зінгаліса чітко підкреслила взаємозв'язок між довірою суспільства та економічним розвитком [75, С. 281]. Р. Патнем більш різко висловив свою позицію «...за відсутності довіри... економічна стагнація більш вірогідна, ніж економічний прогрес» [64, с. 62]. Отже, суспільна довіра ґрунтується на тому, що недовіра формується і розвивається в умовах кризи довіри. Як правило, науковці не прагнуть оцінити недовіру суспільства негативно. Тому недовіра стала важливою частиною суспільної свідомості суспільства, крім того, суспільству необхідно зміцнювати довіру між людьми. Міжособистісна довіра є передумовою довіри між певними членами громади і продовжує бути основою формування довіри суспільства (рис. 1.1.). Беззаперечним і визнаним у науковому середовищі фактом є те, що відсутність чи слабкість довіри економічних суб'єктів спричинить труднощі та загострить протиріччя, які гальмують економічний розвиток.

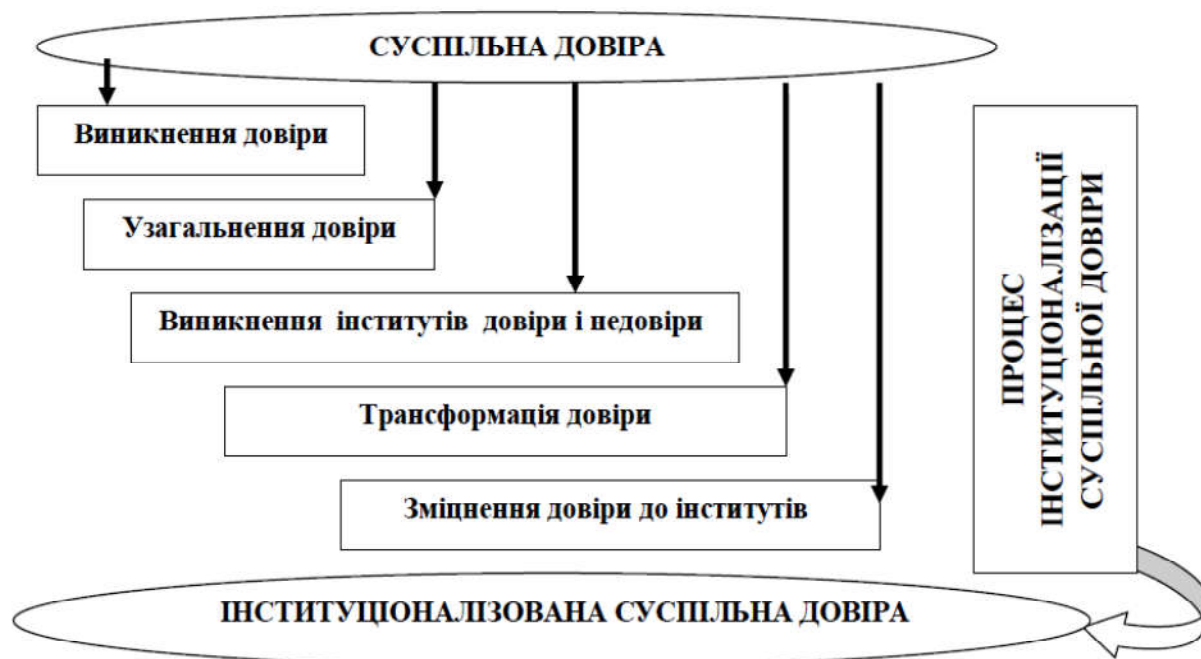
Рис. 1.1. Міжособистісна довіра контрагентів [62]

В період, коли Україна була в складі СРСР, то проблема суспільної довіри мала ідеологізований характер, адже істотні бюрократичні й адміністративні перешкоди були перепорою для суспільної довіри.

Перехідний процес з кінця 1980-х до початку 1990-х років значно вплинув на деформацію вітчизняних інститутів громадської довіри. Зростання недовіри в суспільстві супроводжується відмовою більшістю людей від будь-якої незнайомої економічної системи.

На початку 2000 р. суспільству бракувало стабільності та ефективності. Однак із покращенням загальної економічної ситуації та усвідомленням політичної стабільності стало можливим відновлення довіри суспільства, а негативні наслідки економічних подій на цьому етапі закріпили зростання недовіри. Важливість відновлення довіри в українському суспільстві залежить від її важливості для комерційних операцій, включаючи позитивну кореляцію між високим рівнем довіри та високими темпами зростання депозитних ресурсів банків. Без довіри власники депозитів не вкладатимуть кошти в банки, а шукатимуть інші альтернативи - інвестування в нерухомість чи інші активи. Отож досить важливою є саме довіра до інститутів, які забезпечують взаємодію

в суспільстві. Процес інституціоналізації суспільної довіри включає такі елементи: виникнення довіри; узагальнення довіри; виникнення інститутів довіри і недовіри; трансформація довіри; зміцнення довіри до інститутів (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Процес інституціоналізації суспільної довіри [7, с. 35]

Перехід до інформаційного суспільства робить актуальними питання соціальної значущості каналу інформації, за допомогою якого створюється довіра. Інституційна довіра формується за допомогою ЗМІ та Інтернет.

Простір громадської довіри - це складне явище, це фрагмент дійсності з багатьма характеристиками, що породжує особливі соціально-економічні відносини. Економічна сфера є головною і тому вона визначає усі процеси. З точки зору суб'єкта, простір суспільної довіри – це фрагмент реальності, де суб'єкти (інститути) взаємодіють між собою. При цьому, і суб'єкти можуть не лише відчувати простір суспільної довіри, а й впливати на його генерацію. Доцільно зазначити, що поняття суб'єкта і об'єкта довіри відносні, а не абсолютні - кожен може стати суб'єктом і водночас об'єктом довіри. Враховуючи, що депозити формуються за безпосередньої участі банків та вкладників, то основним суб'єктами простору довіри є банки та вкладники, а

також регулятивні органи – НБУ та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Також учасниками простору довіри є державні інститути, саморегульовані організації, ЗМІ.

Основними принципами формування простору суспільної довіри є: 1) узгодженість стандартів і вимог соціально-економічних відносин у просторі суспільної довіри; 2) конвергенція учасників простору суспільної довіри; 3) підтримка спільних ініціатив суб'єктів-учасників з питань покращення довіри; 4) публічність інформації про статус суспільної довіри.

До основних напрямів розвитку простору суспільної довіри можна віднести: 1) доступність інформації про стан простору суспільної довіри; 2) можливість проведення регулятивними інституціями досліджень ситуацій соціальної довіри та недовіри; 3) контроль за дотриманням вимог соціально-економічних відносин у просторі суспільної довіри для запобігання їх порушення.

До варіантів відновлення простору суспільної довіри можна віднести: 1) гармонізація інтересів учасників простору суспільної довіри; 2) спрямування на досягнення цілей контрагентів простору суспільної довіри.

Що стосується депозитної діяльності банків, то основними контрагентами чи суб'єктами простору суспільної довіри є банківські вкладники, державні регулятивні інституції та самі банківські установи.

1.2. Економічна сутність депозитних ресурсів банків

Загальновідомим є той факт, що основна частина банківських ресурсів створюється шляхом проведення депозитних операцій, тому саме від них залежить надійність та стабільність банку і відповідно, довіра до банку.

На наш погляд, доречно трактувати дефініцію «депозитні ресурси банку» виходячи із суті його таких складових цього поняття: «ресурси банку» і «депозит».

Досліджуючи сутність ресурсів банку, більшість вчених виходить з точки зору «наявні засоби та їх використання» і при цьому береться до уваги

особливості банківської діяльності при обслуговуванні обороту грошових ресурсів. Такий підхід є ідентичним до визначення терміну «ресурси», що з французького значення «resources» означає засоби, запаси, кошти, джерела будь-чого[92], але доповнюється функціональними особливостями діяльності банку. Однак недоліком такого визначення є те, що тут не вказуються джерела походження ресурсів і є обмеження у їх використанні для активних операцій.

Багато науковців не розмежовують дефініції «банківські ресурси», «ресурси банку», «банківський капітал»[2; 5; 9; 11]. Так, під терміном «банківські ресурси» розуміють ресурси саме банків, бо мобілізація та розміщення грошових ресурсів юридичних і фізичних осіб знаходиться саме в їх компетенції. Однак, вважаємо, що ці поняття доцільно розмежовувати, адже термін «банківські ресурси» охоплює усю банківську систему, а "ресурси банку" – тільки 2 рівень, а саме комерційний банк.

Найбільш повну характеристику банківських ресурсів щодо напрямів їх використання здійснює М. Алексеєнко. Він значно розширює сферу використання банківських ресурсів через надання послуг і трактує це так: «... це сукупність грошових ресурсів й виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних та фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активних операцій та надання послуг» [2, с. 34]. На наш погляд, це визначення можна доповнити через конкретизацію джерел походження ресурсів банку. Тому, ресурси банку доцільно трактувати як сукупність власних, залучених на депозити та запозичених банком на умовах повернення коштів, що знаходяться в його розпорядженні і використовуються для виконання своїх функцій з метою одержання прибутку.

Доцільно також з'ясувати економічну сутність депозитних ресурсів банку. Як правило науковці і практики всі банківські ресурси поділяють на власні і залучені (або зобов'язання). Власний капітал становлять в основному наступні базові елементи як: статутний фонд і резерви, спеціальні фонди, емісійний прибуток, нерозподілений прибуток. Частка власного капіталу в

банківських пасивах, в цілому, становить 10-15 %. І, навпаки, залучені кошти, до яких належать і депозитні ресурси, становлять решту пасивів банку, і забезпечують ресурсну базу його діяльності.

При цьому в зарубіжній літературі термін "залучені ресурси" не вживається. В більшості випадків використовують терміни "зобов'язання" або "пасиви", що утвердилися в українській практиці. А базою теорії управління пасивами є управління залученими ресурсами банку. Науковець Пітер Роуз вважає залучені ресурси «джерелом банківських коштів» [93, С. 202]. Надалі в нашій кваліфікаційній роботі доцільно використовувати термін «зобов'язання банку» для характеристики деяких ресурсів, які тимчасово мобілізують банки. В банківських установах всі зобов'язання, які мобілізуються, поділяють на депозитні та недепозитні. У цьому випадку до останньої групи входять ті, які накопичуються за допомогою таких основних операцій: випуск боргових цінних паперів; міжбанківське кредитування; операції прямого РЕПО; операції рефінансування центрального банку.

До депозитних коштів доцільно віднести всі ресурси, які залучає банк шляхом проведення депозитних операцій. Однак існують розбіжності щодо визначення термінів «депозит» і «вклад». Деякі науковці розмежовують ці дефініції, а деякі вважають ці поняття ідентичними.

Також зазначимо, що не має однозначності у розумінні сутності терміну «депозитні ресурси банку», оскільки основні дискусії точаться навколо трактування таких понять, як «депозит» і «вклад». До того ж, на теоретичні аспекти депозитних ресурсів значний вплив здійснює трансформація суспільної довіри.

На переконання А. Герасимовича «... до залучених (депозитних) ресурсів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, депозитні вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, залишки на пластикових картках, кредиторська заборгованість тощо» [17, с. 121].

С. Прасолова характеризує залучені (депозитні) ресурси як «...

тимчасово вільні кошти вкладників - фізичних та юридичних осіб, які мобілізовані банком на певних умовах і на певний термін чи до запитання» [9, с. 265]. Р. Коцовська також визначає залучені ресурси як «...кошти підприємств, організацій, установ та населення на рахунках у банку» [51, с. 128].

О.Кириченко визначає депозитні ресурси як «"...основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються на проведення активних операцій, що мають певні умови та повинні відповідати діючому законодавству» [28, с. 119].

З. Волик вважає, що «... до залучених (депозитних) ресурсів банку доцільно віднести депозити резидентів, нерезидентів та інших депозитних корпорацій» [16, с. 271]. У зв'язку з тим, що найбільшу частку серед залучених ресурсів мають мати саме депозити резидентів, то автор поділяє їх на такі групи: «...депозити сектору загального державного управління; депозити іншого сектору економіки, в т.ч. домашні домогосподарства; депозити інших фінансових корпорацій; депозити нефінансових корпорацій» [16, с. 271].

Вчений С. Фролов стверджує, що «...депозитні залучені ресурси – кошти, внесені в банк фізичними і юридичними особами на певні рахунки і використані ними відповідно до режиму рахунка і банківського законодавства» [70].

Професор О. Васюренко під депозитними ресурсами розуміє «...сукупність залучених банком ресурсів, які забезпечують йому необхідні резерви відповідно до законодавства та надають поверх цих резервів основний обсяг для кредитування» [9].

Поняття „депозит” чи „вклад” по різному інтерпретують в економічній літературі. Однак, їх зміст, на наш погляд, є ідентичним. Так, зокрема, Савлук М.І. та Мороз А.М. вважають, що «...депозит (вклад) – це грошові кошти в національній та іноземній валюті, передані їх власником або іншою особою за

його дорученням у готівковій або безготівковій формі на рахунок власника для зберігання на певних умовах» [5, с.49].

В Законі України “Про банки та банківську діяльність” надано таке визначення: «...вклад (депозит) - це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору» [56].

За результатами дослідження, доцільно згрупувати погляди вчених і нормативно-правових актів, які є схожими за змістом, у додатку А. Як свідчать дані додатку, більшість авторів трактують «депозит» як грошові кошти або інші фінансові активи, що передані в банк на певних умовах і на тимчасовій основі. До того ж, деякі науковці вважають поняття депозит і вклад ідентичними, а деякі їх сутність розмежовують. Що стосується вітчизняного законодавства, то в ньому також відбувається ототожнення договору банківського вкладу і депозиту.

Багато авторів трактують його як гроші чи грошові засоби, які передаються в банк з метою заощадження під відсоткову ставку. Таким чином, більшість авторів акцентують увагу на наступних ознаках депозиту, а саме: строковість, зворотність і платність. До того ж, деякі науковці вважають, що депозит не є залученими на зберігання коштами, а є позичкою, яку надають банку задля зберігання на вигідних умовах [17]. Вони пояснюють такий підхід саме через те, що депозитні відносини мають кредитну природу.

Погоджуючись з такими вище названими ознаками депозиту, як строковість і повернення, однак вважаємо, що депозит доцільно розуміти в ширшому трактуванні, беручи до уваги можливість зберігання (чи передачу в управління) тимчасово вільних грошових ресурсів економічних контрагентів в банківських установах, і при цьому не обмежувати їх шляхами надходжень до банківської установи і не уточнювати умови їх зберігання і повернення. Саме

таке розуміння поняття "депозит" максимально нівелює коливання суспільної довіри-недовіри до банків і не тисне на мотивацію і поведінку вкладників.

1.3. Класифікація депозитів банківських установ

В банківській діяльності на сучасному етапі розвитку важлива роль належить депозитній діяльності, адже саме від її результативності залежать ресурсна база банку і відповідно й обсяг активних операцій. Саме тому проблеми формування депозитних операцій банків та методи щодо активізації залучення депозитів відіграють важливу роль.

Задля ефективного планування депозитної діяльності банку їх доцільно класифікувати за певними ознаками. Існує значна кількість депозитних рахунків, які використовують банківські установи. Це пояснюється тим, що всі банки намагаються задовольнити попит своїх клієнтів на депозитні послуги та прагнуть максимально мобілізувати їх заощадження на депозити. Тому ознаки класифікації депозитів можуть доповнюватися. Розширення класифікації депозитних операцій здійснюється з метою приведення у відповідність до однозначного трактування понять, що стосуються депозитної діяльності.

Класифікація депозитів банківських установ має передбачати відповідні підходи до методів оцінювання депозитів з метою прийняття управлінських рішень щодо виконання депозитних операцій. При цьому, якщо здійснювати деталізовану класифікацію депозитів, то можливо запропонувати досить багато видів банківських депозитів. Також метою деталізованої класифікації банківських депозитів є представлення власнику депозитного рахунку найбільш повної інформації з питань зберігання, виплати та отримання відсотків за депозитом.

Таким чином, найбільш важливим для формування стабільних і якісних депозитних портфелів в контексті творення простору суспільної довіри доцільно здійснити класифікацію банківських депозитів за такими ознаками: категорія клієнта; валюта депозиту; порядок нарахування і сплати процентів;

порядок вилучення коштів (строковість); термін зберігання; вид процентної ставки (додаток Б).

Найбільш поширеною ознакою класифікації депозитів є їх виділення залежно від форми використання рахунку, за якою депозитні ресурси поділяються на: депозити до запитання; строкові депозити; ощадні вклади [6, с.440].

Депозити до запитання чи трансакційні - це вклади, які не мають конкретного строку погашення, більше того вони можуть вилучатися вкладником в будь-який час за першою його вимогою. Їм притаманні наступні особливості: залучення на депозит та вилучення внесків з нього може відбуватися без обмежень і в будь-який час; внески можуть вилучатися з депозитного рахунку у будь-якій формі; власник депозиту сплачує банку комісійні у вигляді постійної місячної ставки; закладами до запитання банк має зберігати мінімальний резерв в НБУ в більшому розмірі, ніж за строковимикладами [28, с.7].

В більшості банківських установ вклади до запитання є істотною частиною зобов'язань банку. Вони є нестабільними і це не дає змогу банкам їх спрогнозувати з метою здійснення активних операцій, адже залишок на таких рахунках кожного дня змінюється в більшій мірі як випадкова величина.

Строкові депозити – це грошові внески, що поступають на депозитні рахунки під чітко визначений відсоток і на певний термін і можуть вилучатися вкладником з банку після завершення терміну депозиту або після попереднього повідомлення банку. У банківській практиці вкладникам банки пропонують різні види вкладів: депозити з поповненням, які передбачають збільшення суми депозиту під час зберігання на депозитному рахунку; депозити з пролонгацією, строк яких можна продовжити; депозити з попереднім повідомленням про вилучення [8, с. 650].

Наступним різновидом банківських депозитів є ощадні вклади. Такі депозити населення розміщує в банки на тривалі терміни. Основною перевагою вкладників ощадних депозитів є те, що вони дають змогу власникам таких

вкладів нагромаджувати кошти, створювати резерви на непередбачені витрати. До того ж, такі вклади є ліквідними, вони не залежать від коливань ринкових курсів і цін, що є надійною формою заощаджень.

За категорією вкладників банківські депозити розділяють на депозити юридичних осіб та депозити фізичних осіб. Саме депозити юридичних осіб є значними за розмірами і дають змогу за рахунок декількох великих вкладників сформувати значну частину депозитної бази банку. Разом з тим, вклади юридичних осіб є нестабільними, оскільки юридична особа будь-коли може стати клієнтом іншої банківської установи, яка запропонує кращі умови обслуговування і вищий відсоток за депозитом. Таким чином, дані депозити є чутливими до зміни відсоткових ставок на фінансовому ринку через зміну намірів власників депозитів, які прагнуть отримати додатковий дохід.

За валютою депозиту вклади поділяються: в національній та в іноземній валютах та мультивалютні. Особливість останніх полягає в тому, що ці депозити дають змогу мінімізувати втрати, які пов'язані зі змінами курсової різниці іноземних валют.

За термінами розрізняють депозити: короткострокові (до 1 року) та довгострокові (більше 1 року). Схильність вкладників до розміщення депозитів у банківських установах на більш тривалий строк залежить від довіри до конкретного банку.

За можливістю капіталізації нарахованих відсотків виділяють депозити з простими та складними відсотками.

За характером визначення розміру відсотка вклади поділяються на: з фіксованою відсотковою ставкою, з плаваючою відсотковою ставкою і безвідсоткові. З метою стимулювання депозитів банки диференціюють розмір відсоткової ставки залежно від строку перебування коштів на вкладі (відсоткова ставка, що прогресивно зростає), а також пропонують різні періоди виплати відсотків – за період; авансом, наперед, і у зв'язку із закриттям депозитного рахунку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Світова фінансова криза зменшила суспільну довіру. Відсутність впевненості в нормальному функціонуванні держави та її інститутів, недовіра до контрагентів зазвичай базуються на непередбачуваності їх результатів. З огляду на те, що довіра є ключовим елементом економічних відносин і передумовою соціальної стабільності, питання відновлення довіри є, надзвичайно важливим, а також визначається позитивною кореляцією між високим рівнем довіри та значним зростанням банківських депозитів. Без довіри власники депозитів не вкладатимуть кошти в банки, а шукатимуть альтернативи — інвестування в нерухомість та інші активи. Простір суспільної довіри є складним і багатогранним явищем, фрагментом реальності з численними характеристиками та комбінаціями, що обумовлюють особливі соціально-економічні відносини.

2. Депозитні ресурси включають в себе всі залишки коштів на депозитних рахунках клієнтів у банківській установі. Депозитні ресурси є основною складовою ресурсної бази банку, від їх кількості залежить обсяг його діяльності, тому кожен банк принципово зацікавлений у розширенні депозитної бази. Проте спроможність банків залежить не лише від обсягу депозитів, а й від їх якісної структури. Лише загалом загальна кількість і якість депозитних ресурсів можуть забезпечити ефективність і фінансову стабільність банківської установи.

2. Джерелом банківських вкладів є тимчасово вільні кошти населення та підприємств. Іншими словами, це клієнтські кошти на поточних та інших банківських рахунках, кошти підприємств і організацій, залучені у вигляді вкладів та кошти фізичних осіб, залучені у вигляді депозитів. Загалом науковці виділяють три різновиди класичних депозитних рахунків: депозити до запитання, строкові вклади та ощадні вклади. Майже всі інші види депозитів передбачають поєднання вище названих типів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

2.1. Трансформації в управлінні депозитними ресурсами банків під впливом змін суспільної довіри

Перш ніж проаналізувати практичні аспекти управління депозитними ресурсами банківських установ, зазначимо, що під поняттям «управління» доцільно розуміти цілеспрямовану дію на об'єкт. При цьому, по-перше, об'єктом управління є депозитна діяльність банку і відносини щодо формування депозитних ресурсів. По-друге, управління депозитними ресурсами банку є складовою системи управління банківськими пасивами, яка, в свою чергу, є напрямом фінансового банківського менеджменту загалом.

Отже, «управління депозитними ресурсами банку» доцільно трактувати, виходячи із елементів – як частини банківського менеджменту, дії якого направлені на депозитні ресурси.

Аналізуючи економічну літературу щодо понять «банківський менеджмент», «фінансовий менеджмент у банку» [30; 40; 50; 54] та суть депозитних ресурсів, доцільно дати таке визначення поняття "управління депозитними ресурсами банку: це наука і мистецтво управлінських відносин, щодо накопичення тимчасово вільних коштів населення та підприємств, і його метою є оптимізація депозитної бази банку. При цьому, оптимізація депозитної бази передбачає виявлення та досягнення кращих депозитних ресурсів, їх складу та структури, мінімізації витрат, пов'язаних з їх мобілізацією, та забезпечення їх відповідними активами.

Також під цим терміном слід розуміти також стратегію та тактику банку, що передбачає систему заходів щодо залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів від підприємств та населення, оптимізації структури, мінімізацію витрат для ефективного їх розміщення з урахуванням взаємної вигоди усіх учасників процесу формування депозитної бази банку.

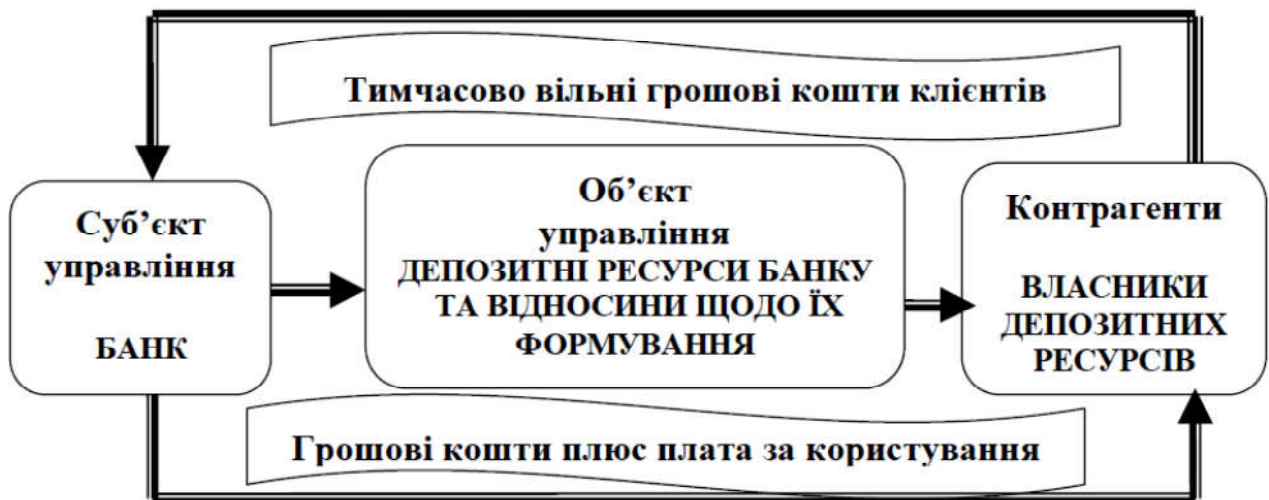
Система управління вкладками банку є частиною системи управління банківськими пасивами і є сукупністю таких взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів управління депозитами:

- суб'єкт управління - структурний підрозділ банку, функції якого полягають у взаємодії з потенційними та існуючими вкладниками, кредиторами, а також мобілізація ресурсів та управління ними;

- об'єкти управління - різні депозитні ресурси і відносини щодо їх формування;

- контрагенти відносин щодо залучення депозитних ресурсів, у тому числі і власники депозитів (вкладники).

Іншими словами, система управління депозитними ресурсами включає банківську установу, вкладників, їх взаємовідносини і власне самі депозити (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Система управління депозитними ресурсами банку [61]

Очевидно, що всі елементи системи управління банківськими вкладками однаково важливі. Значення суб'єкта управління - банку - полягає в тому, що саме він диктує управлінські дії і від нього залежить ефективності управління. У свою чергу депозитні ресурси є тим центральним висхідним пунктом, навколо якого створюється система управління.

В контексті системи управління депозитними ресурсами банку важливого значення набувають банківські контрагенти, які взаємодіють з банком під час мобілізації і використання депозитів. Від їх довіри до банківської установи і банківського сектору залежить ефективність не лише депозитної, а й банківської діяльності в цілому.

З одного боку, користувачами депозитних ресурсів є переважно позичальники, а потреби банків в основному полягають у визначенні параметрів їхньої депозитної політики. З іншого боку, власники, юридичні та фізичні особи тимчасово вільних коштів передають їх тимчасово банку на зберігання. Потенційний обсяг і структура депозитних ресурсів залежать від ступеня довіри вкладників до банку. При цьому, при визначенні параметрів своїх депозитних продуктів, банки повинні керуватися побажаннями власників депозитів. Взаємодія з певними особами (позичальниками) дає банку дохід, а взаємодія з іншими суб'єктами (вкладниками) вимагає витрат, але обґрунтованих і потрібних, щоб банківська установа змогла сформувати ресурсну базу задля подальшого отримання прибутку (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Взаємодія банків з контрагентами [61]

Отже, на рис. 2.2 представлено основне призначення банку на фінансовому ринку, а саме - посередництво в процесі передачі тимчасово вільних коштів окремих клієнтів (кредиторів- депозитаріїв) позичальникам.

Без контрагентів неможливе існування банку. Тому кожна банківська установа має бути зацікавленою, а не пасивною, в збереженні «старих» контрагентів і придбанні «нових». Для цього, з метою оптимізації управління

депозитами, банк повинен постійно вдосконалювати свою депозитну політику і покращувати роботу по вивченню клієнтської бази. Адже, при плануванні депозитних продуктів є надзвичайно важливою взаємодія з контрагентами, оскільки дає змогу зрозуміти специфіку різних клієнтів і особливості їх цілей, які необхідно обов'язково враховувати.

У практичному аспекті, найбільш повно розкрити особливості і специфіку управління депозитними ресурсами банку можливо, використовуючи підхід до управління депозитною діяльністю в таких аспектах – як систему управління, як процес управління, і як механізм управління. Саме така точка зору дасть змогу краще розкрити сутність управління депозитними ресурсами банку (рис. 2.3).

Іншими словами, система управління депозитними ресурсами банківської установи включає саму банківську установу, власників депозитів, взаємовідносини між ними і те, з приводу чого ці відносини виникають - депозити (рис. 2.4).

Звичайно, всі елементи системи управління депозитними ресурсами банку є надзвичайно важливими. Так, роль суб'єкта управління, тобто банківської установи, полягає в тому, що від неї виходять управлінські дії і залежить ефективність управління. Депозитні ж ресурси займають центральне місце і навколо них будується система управління. Однак, на найбільшу увагу заслуговують контрагенти банку, які взаємодіють з ним під час залучення і розміщення депозитів. Саме від їх довіри до окремої банківської установи залежать масштаби і ефективність не тільки депозитної, а й всієї діяльності банківської установи.

З однієї сторони існують користувачі банківських депозитів, в основному це позичальники, на потреби яких зорієнтована банківська установа, визначаючи основні акценти своєї депозитної політики, з іншої – власники тимчасово вільних грошових коштів, тобто населення і підприємства, які передають банківській установі свої тимчасово вільні грошові кошти на зберігання. І саме від рівня довіри власників депозитів до банків залежить

потенційний обсяг і склад депозитної бази банку. І якраз на побажання вкладників має бути зорієнтована банківська установа, визначаючи параметри своїх депозитних продуктів.

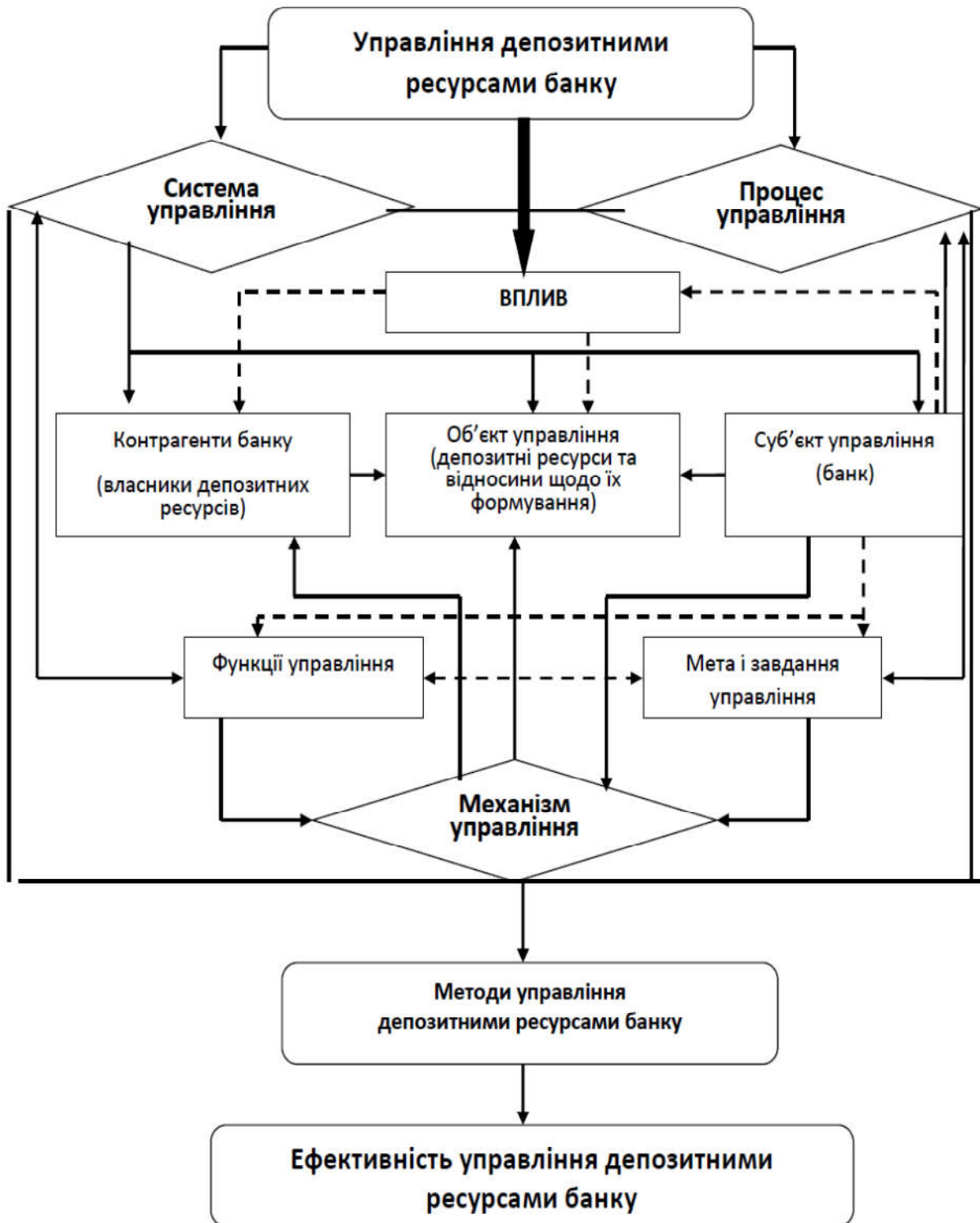

Рис. 2.3. Триєдність системи управління депозитними ресурсами банку

Взаємодія з одними контрагентами (позичальниками) дає змогу отримати банківській установі дохід, з іншими контрагентами (вкладниками) – вимагає витрат, завдяки яким банк може сформувати оптимальну ресурсну базу, що забезпечить йому отримання прибутків. (рис. 2.5).

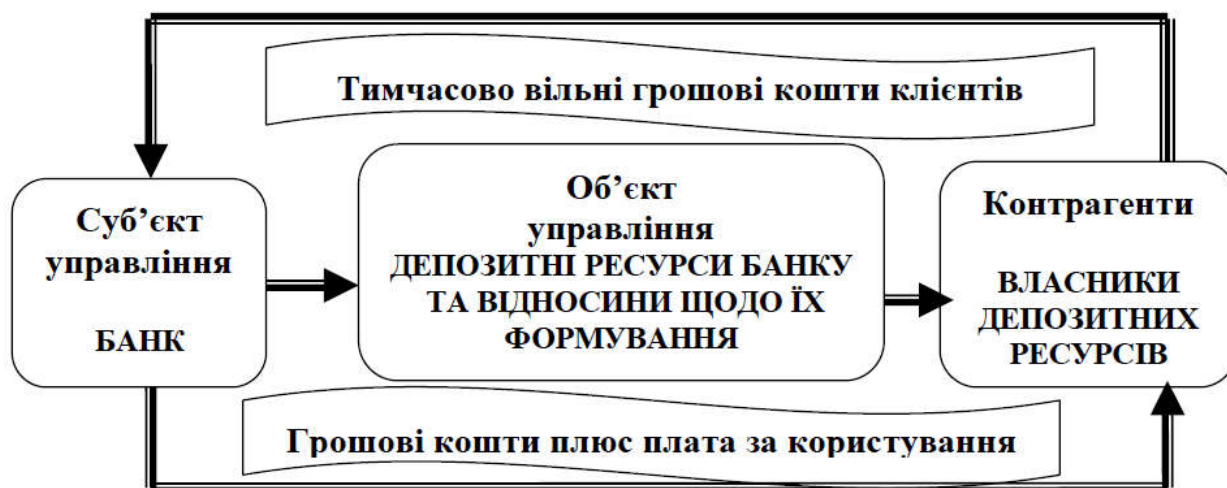

Рис. 2.4. Схема системи управління депозитними ресурсами банку [59]

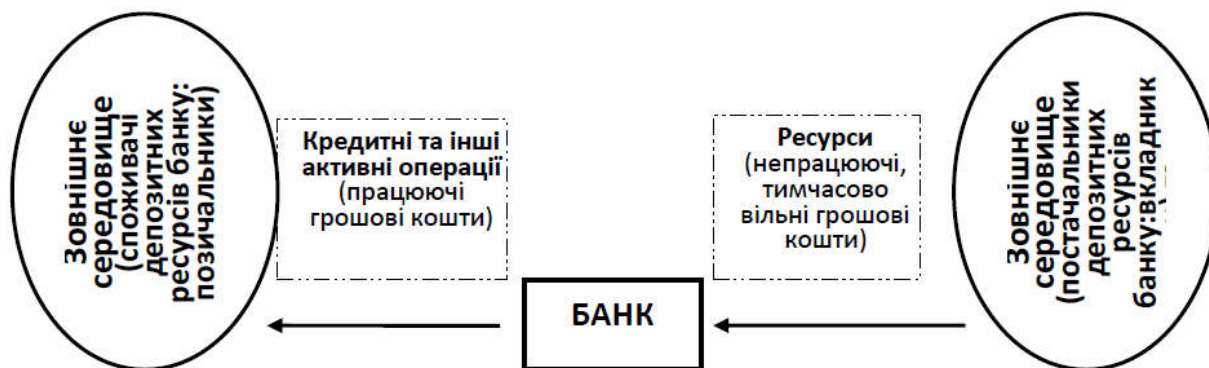

Рис. 2.5. Взаємодія банків з контрагентами [61]

Наведена на рис. 2.5 схема показує основне призначення банківської установи на фінансовому ринку, зокрема посередництво в процесі переміщення тимчасово вільних грошових коштів одних клієнтів (кредиторів-депозитаріїв) до позичальників.

Основою механізму управління депозитними ресурсами банку є депозитна політика, що в рамках загально-банківської політики полягає в залученні грошових коштів населення і підприємств на депозити. При розробці депозитної політики банк повинен враховувати наступні аспекти:

- депозитна політика залежить від пріоритету банку при виборі клієнтів (на яких клієнтів банк орієнтується, наприклад, фізичні чи юридичні особи);
- результатом реалізації депозитної політики має стати забезпечення банків необхідною кількістю та структурою ресурсів;
- депозитна політика повинна бути спрямована на мінімізацію витрат банку та максимізацію прибутку;
- при формуванні депозитної політики слід враховувати чинне законодавство, інструкції та внутрішні банківські норми та правила;
- депозитна політика повинна забезпечувати необхідний банку рівень ліквідності та враховувати банківські ризики;
- депозитна політика повинна відповідати стратегічним цілям банку.

Під час виходу української банківської системи з кризи особливо важливо є повернути до банківських установ вкладників, сформувати в суспільстві позитивного іміджу банківської діяльності, підвищити довіру до банківської системи. Виходячи з цього, є надзвичайно актуальним для формування механізму управління депозитними ресурсами банку вірно організувати роботу з клієнтурою.

Таким чином, враховуючи вище зазначене, банківські установи повинні здійснювати управління депозитною діяльністю на макро - і мікрорівнях (рис. 2.6).

У вітчизняних банках макрорівень управління депозитними ресурсами представлений в основному НБУ та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Методи управління депозитами, які використовує НБУ, впливають не лише на окремі банківські установи, а й на банківську систему країни в цілому. Це: 1) процентна політика; 2) політика обов'язкових резервів; 3) політика рефінансування; 4) операції на відкритому ринку (додаток В).

Що стосується методів управління депозитними ресурсами на мікрорівні, то тут доцільно виділити групи економічних методів, а саме аналітичні, специфічні і маркетингові; цінові і нецінові.

Рис. 2.6. Методи управління депозитними ресурсами банку [61]

На мікрорівні можна виділити такі методи управління: формування документів внутрішнього користування, диверсифікація депозитів, диверсифікація відсоткових ставок, тарифів, обмежень, методи інвестиційного портфеля, моніторинг ринку банківських послуг, реклама банківських продуктів, формування іміджу банку, надання послуг високого рівня, формування комплексного обслуговування [16]. Вище названі методи управління належать до специфічних і маркетингових. Також для управління депозитними ресурсами банківських установ є: метод групування, метод структурного аналізу, метод коефіцієнтного аналізу, метод факторного аналізу [16].

Важливе місце в управлінні вкладами мають умовно адміністративні методи на мікрорівні, а саме депозитна політика, процентна політика, а також

формування регламентуючих документів внутрішнього користування, оскільки в них представлені різні правила здійснення депозитних операцій, які має дотримуватися банківська установа в своїй діяльності. Вищенаведені методи управління депозитними ресурсами тісно взаємопов'язані і в цілому представляють цілі і порядок залучення ресурсів на депозити і їх розміщення.

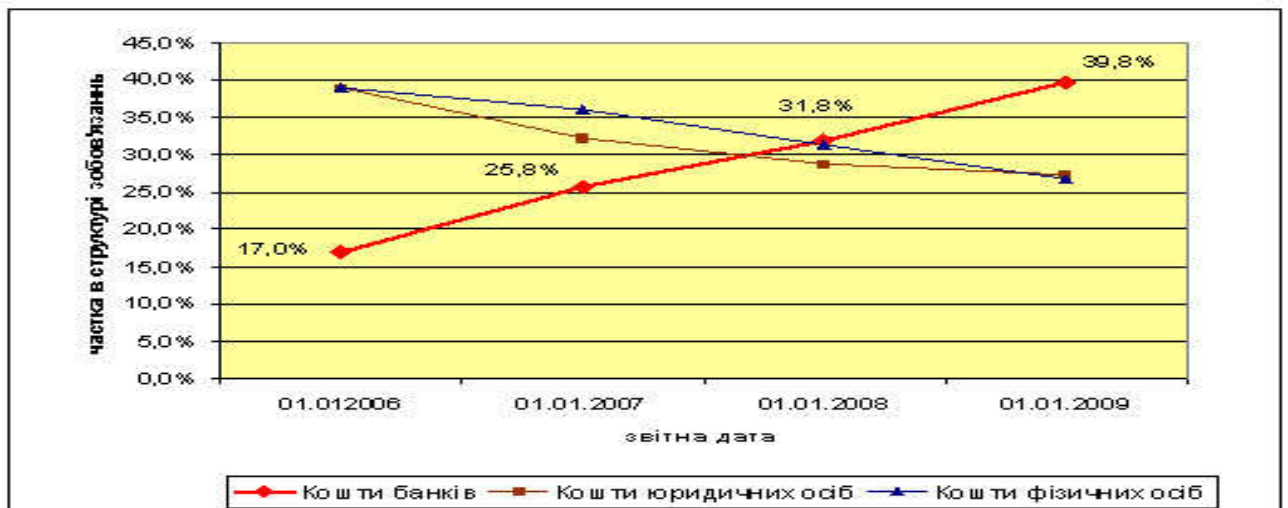
2.2. Аналіз депозитної діяльності банків України

Під впливом світової фінансово-економічної кризи 2008 року, кризи в Україні 2014-2015 років, а також подій і наслідків необдуманого ресурсної політики більшість банків зазнали серйозних збитків і довіра до банків значно похитнулася. Тому на початку 2000-х років, коли фінансова глобалізація поширилася, дешевий іноземний капітал почав швидко приходити на вітчизняний банківський ринок. Ці події принесли не тільки позитивні зміни, а й спричинили світову економічну кризу. Так, на початку 2009 року зовнішні кредитори зупинили фінансування українських банків, закрили існуючий середньостроковий план фінансування та закрили ринок іноземного капіталу для більшості банків. Відсутність ресурсів на внутрішньому ринку міжбанківського кредитування та високі процентні ставки свідчать про те, що контрагенти не довіряють, і банки змушені переорієнтуватися на внутрішній міжбанківський ринок, шукати способи залучення нових депозитів юридичних та фізичних осіб.

Разом з тим, в умовах ефективності та наслідків кризи довіра вкладників до банків значно знизилася, і вони намагалися вилучити свої депозити. Лише зважені дії НБУ змогли запобігти паніці та ресурсному обвалу на початку 2009 року.

Ситуацію, з якою зіткнулися українські банки у 2008-2009 роках можна пояснити таким чином. Тривалий час проблема формування стабільної депозитної бази в Україні взагалі не вирішувалася. Що стосується традиційного джерела банківських ресурсів – вкладів – банківських депозитів, то банкіри вважали, що вони занадто дорогі та непотрібні. Оскільки була змога

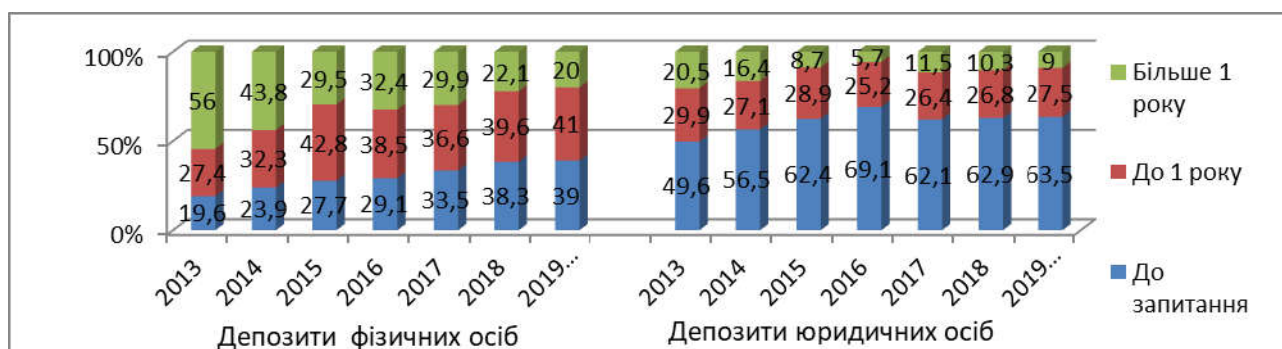
отримувати дешеві іноземні кредити. Як наслідок, в докризовий період частка таких запозичень у структурі пасивів банку зросла більш ніж вдвічі (з 17% у 2006 р. до 40% у 2009 р.). Навпаки, зменшилася частка коштів юридичних та фізичних осіб [32] (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Залучені ресурси вітчизняних банків в докризовий період 2006-2008 рр., % [48]

Водночас за кордоном депозити населення завжди займали основне місце в ресурсній базі. Однак, починаючи з 2010 року обсяги і питома вага вкладів фізичних осіб у структурі пасивів вітчизняних банків поступово зростає. Експерти пояснюють це відновленням довіри фізичних осіб до банку [48, с.7].

Однак зміни, в післякризовий період не є достатніми для повного відновлення ресурсної бази банків. З огляду на те, що криза спричинила знецінення гривні (близько 80%), поточне збільшення депозитів принаймні не дає банкам вийти на докризовий рівень. У той же час хвиля банківських банкрутств банків, викликана новою нестабільністю у 2014-2015 роках, знову призвела до відтоку депозитів фізичних осіб. За рік вклади знизилися з 446 млрд.грн ОАЕ до 411 млрд ОАЕ. [48]. Таким чином, структура вкладів не є оптимальною - біля 70% становлять вклади до запитання і строкові депозити до 1 року (рис. 2.8).

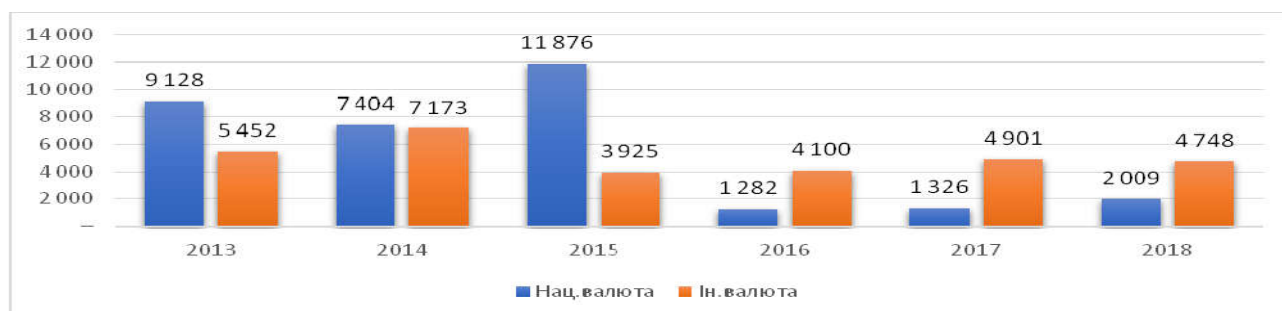
Рис. 2.8. Депозити банків України у розрізі строків і клієнтів, % [48]

У контексті заборони споживчих кредитів в іноземній валюті зменшилась потреба у валютних вкладах. Тому з 2014 р. року обсяг строкових вкладів населення в іноземній валюті зменшився майже з 21 до 9 млрд. грн. [48].

Через кризу 2013 – 2014 рр. виникла необхідність очищення банківської системи від "поганих" банків і зростання довіри. Оскільки, зменшення кількості банків навпаки збільшило недовіру фізичних осіб до банківської системи, і це виявилось причиною для масового вилучення депозитів контрагентами (рис. 2.9 і 2.10).

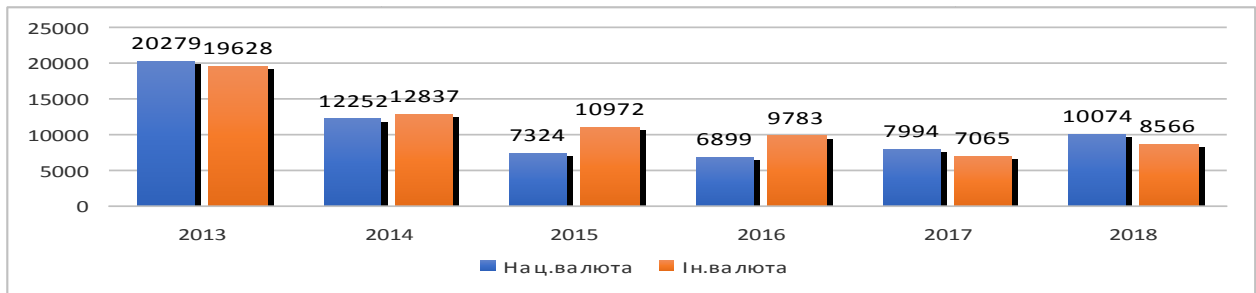

Рис. 2.9. Депозити фізичних осіб за строком від 1 до 2 років, млрд. грн. [48]

Рис. 2.10. Депозити фізичних осіб за строком більше 2 років, млрд. грн. [48]

Аналогічна ситуація спостерігається з депозитами юридичних осіб. (рис. 2.11 і 2.12).

Рис. 2.11. Депозити юридичних осіб за строком від 1 до 2 років, млрд. грн. [48]

Доцільно зазначити, що в певній мірі змінити ситуацію можливо було тільки через запровадження у червні 2015 року мораторію щодо дострокового вилучення депозитів через зміни у нормативно-правові акти [25].

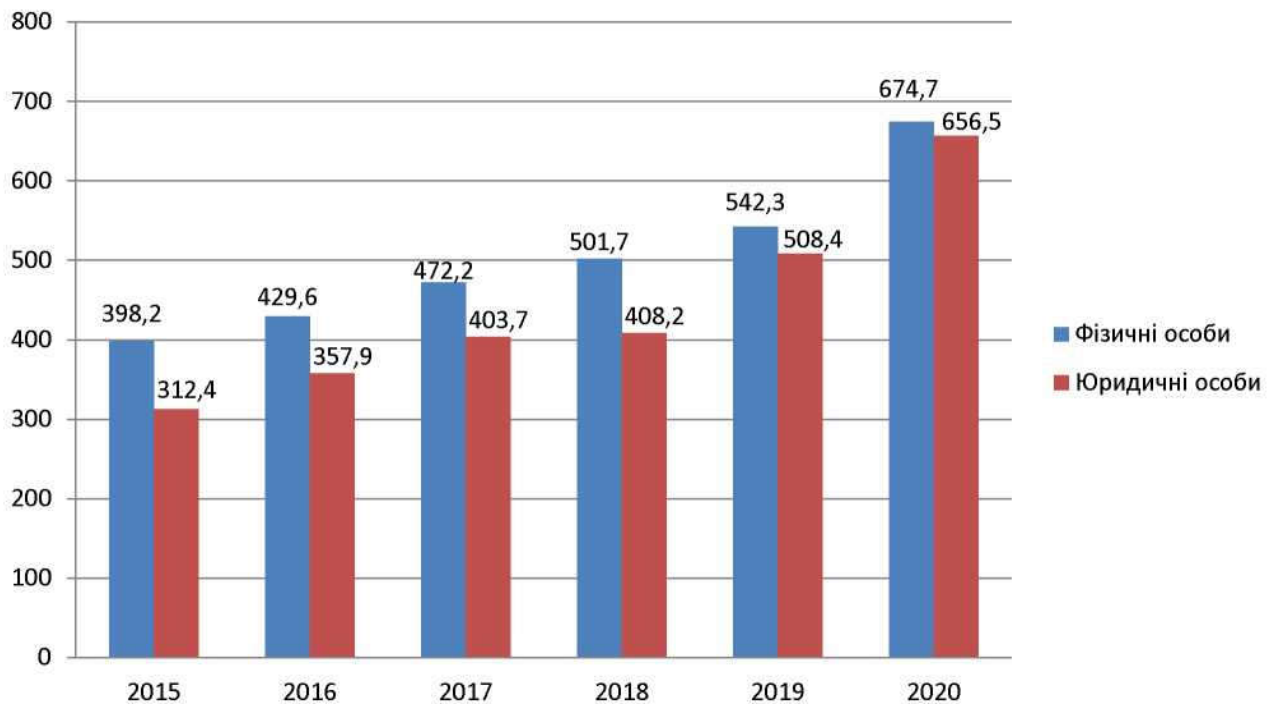

Рис. 2.12. Депозити юридичних осіб за строком більше 2 років, млрд. грн. [48]

Коронакриза у 2020р. стала першою кризою, яка не супроводжувалася відтоком грошових коштів громадян з банків. Навпаки, упродовж усього 2020р. відбулося зростання депозитів до банківських установ. При цьому, достатня ліквідність банків дала можливість зберегти довіру вкладників. І хоча перші сигнали про кризу у березні 2020р. призвели до зняття фізичними особами грошових коштів із депозитних рахунків, однак такий відтік депозитів існував лише біля двох тижнів. Через високу ліквідність банки не мали труднощів з поверненням депозитів на першу вимогу вкладників. І саме через це вдалося зберегти довіру вкладників.

В цілому за 2020 рік депозити фізичних осіб в національній валюті зросли

на 26,5%, а депозити в іноземній валюті - відповідно зросли на 0,6%. Найістотніше зростали депозити фізичних осіб до запитання. Цьому сприяло зниження процентних ставок, адже грошові кошти перміщались з строкових депозитів на депозити до запитання. Аналогічним чином спостерігалось в 2020р. зростання депозитів юридичних осіб: в національній валюті - на 34,5%, а в іноземній валюті - на 2,2% (рис. 2.13).

Рис. 2.13. Депозити юридичних та фізичних осіб в банківських установах України за 2015-2020 рр., млрд. грн.[48]

В цілому впродовж 2017-2020 рр. сума депозитних ресурсів у банківському секторі України мала тенденції до збільшення - з 883млрд.грн в 2017 р. до 1 143 млрд.грн. в 2020р., тобто зростання відбулося на рівні 29%. Це свідчить про відновлення довіри вкладників до банківських установ.

Аналізуючи склад і структуру банківських депозитів, спостерігаємо, що в депозитній базі вітчизняних банків переважають вклади населення впродовж аналізованого періоду. Зокрема, наприкінці 2017 р. такі депозити становили 479 млрд. грн, а у 2020р. - вже понад 619 млрд. грн, тобто зростання відбулось на рівні на 141 млрд.грн, чи на 29,4 % більше. Щодо депозитів підприємств, то можна спостерігати також позитивні тенденції, зокрема депозити юридичних

осіб зросли на 120 млрд. грн, або майже на 30 %, з 404 млрд.грн в 2017 року до 523 млрд.грн. у 2020р.

Що стосується депозитів підприємств за строками, то впродовж 2017-2020 рр. більш поширені вклади підприємств до запитання. Зокрема, наприкінці 2017р. їх обсяг становив 308 млрд.грн (76 %), а 2020р. - 411 млрд.грн. (79 %). Частка строкових вкладі дещо знизилась і становила відповідно 96 млрд.грн (24 %) і 113 млрд.грн (22%).

Аналізуючи стан діяльності банків на депозитному ринку, проаналізуємо, яким банкам найбільше довіряють власники депозитів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Рейтинг банківських установ України за депозитами фізичних осіб, млрд.грн.[48]

№	Банк	Депозити фізичних осіб, млрд.грн.	Банк	Депозити юридичних осіб, млрд.грн.
1	Приватбанк	214	кргазбанк	108
2	Ощадбанк	124	Приватбанк	70
3	Альфабанк	43	Укресімбанк	61
4	Райффайзен Банк Аваль	32	Ощадбанк	59
5	Укргазбан	30	Райффайзен Банк Аваль	53
6	Укресімбанк	28	Укрсиббанк	34
7	ПУМБ	26	ПУМБ	32
8	Укрсиббанк	24	Креді Агріколь БАНК	31
9	Універсалбанк	20	ОТП Банк	26
10	ОТП Банк	18	Сітібанк	26

Станом на 01.01.2021 найбільше депозитів населення залучив Приватбанк (225 млрд грн, зростання - 24%).Також значне зростання за вкладями населення відбулося в Ощадбанку (20%), в Універсал Банку (110%), Райффайзен Банку Аваль (31%), Укрсиббанку (39%). Найбільше в 2020р. зниження депозитів населення відбулося у Сбербанку (-30%).

На початок 2021р. найбільший депозитний портфель підприємств мав Укргазбанк (96 млрд грн). За підсумками 2020р. обсяг депозитів підприємств найістотніше зріс в Приватбанку на 68%, Райффайзен Банку Аваль - на 33%, Укресімбанку - на 74%, Креді Агріколь Банку - на 52%, Укргазбанку - на

27%. Разом з тим, у 2020 р. найбільше кошти підприємств знизились в Ощадбанку (-29%) через зниження депозитів "Нафтогаз".

Проаналізуємо детальніше депозитний портфель банк з 100% іноземним капіталом АТ "ОТП Банк", який є також системно важливим за класифікацією НБУ.

Впродовж 2015-2020 рр. простежується в банку стабільне зростання депозитних ресурсів як фізичних, так і юридичних осіб і це пояснюється тим, що банк має високу репутацію та високий рівень довіри серед вкладників (рис. 2.14).

Як свідчить рис. 2.8, зменшення строкових вкладів не здійснив істотного впливу на загальний обсяг депозитного портфеля, оскільки одночасно сильно зросли депозити до запитання (табл. 2.2). Зменшення ж строкових вкладів можна пояснити нестабільністю політичної та економічної ситуації в Україні. Це знизило довіру населення до банківської системи, що й зумовило відплив депозитів і вкладників по всіх вітчизняних банках (у тому числі й в ОТП Банку).

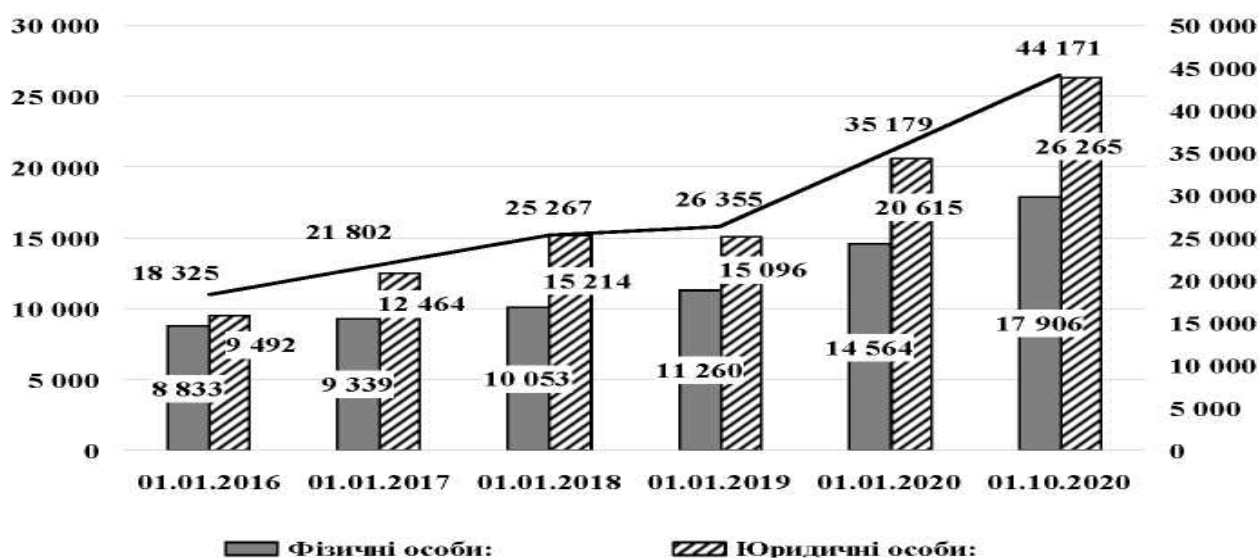

Рис. 2.14. Депозитний портфель АТ "ОТП Банк", млн грн [45]

Таблиця 2.2

Депозитні ресурси за суб'єктами і за термінами залучення, млрд.грн. [45].

Депозитні ресурси	01.01.16	01.01.17	01.01.18	01.01.19	01.01.20	01.01.21
Депозити населення: млн.грн	8,8	9,3	10,1	11,3	14,6	17,9
у відносних показниках, у %	48	43	40	43	41	41
- строкові депозити, млн.грн	5,6	3,6	2,7	2,9	4,3	3,9
у відносних показниках, у %	41	27	15	16	16	15
- депозити до запитання, млн.грн	3,3	5,8	7,3	8,4	10,2	13,9
у відносних показниках, у %	59	73	85	84	84	85
Депозити підприємств:						
всього, млн.грн	9,5	12,5	15,2	15,1	20,6	26,3
всього, у %	52	57	60	57	59	59
- строкові депозити	2,0	2,3	1,2	1,3	1,1	2,6
- депозити до запитання	7,5	10,2	14,0	13,8	19,5	23,7
Усього депозитних ресурсів	18,3	21,8	25,3	26,3	35,2	44,1

Зростання обсягу вкладів до запитання можна пояснити, що цей вид депозитів має переваги, оскільки згідно депозитного договору банк повинен повернути власнику депозиту вкладені кошти на першу його вимогу (табл. 2.2). З одного боку, депозити до запитання є нестабільними, оскільки повинні повертатись за вимогою вкладника. Тому банк не може їх розмістити в кредитно-інвестиційні операції. Однак, з іншого боку, зростання депозитів до запитання сприяє підвищенню прибутковості банку, адже цей вид депозитів є найдешевшим ресурсом. Зростання ж строкових депозитів знижує прибутковість банку, але підвищує його ліквідність.

Також впродовж аналізованого періоду серед депозитів ОТП Банку переважали депозити юридичних осіб (більше 50% депозитного портфеля) (табл. 2.2). Тобто ОТП Банк більше орієнтований на мобілізацію депозитів від корпоративних клієнтів. Окрім цього, більше 10% депозитів загального депозитного портфеля банк отримав у 2015 р. від 7 клієнтів, у 2016-2018 рр. від

8 клієнтів, 2018 р. - від 24 клієнтів та 2019 р.- від 10 клієнтів. При цьому здебільшого це були депозити в національній валюті (від 500 тис.) [7].

Аналізуючи депозити до запитання, доцільно зазначити, що тут переважають депозити і кошти на поточних рахунках юридичних осіб, які здійснюють поточні фінансові платежі. У структурі депозитів корпоративних клієнтів за галузями економіки найбільшу частку займали дві галузі: торгівля (більше 31%) і виробництво (20%).

З аналізу депозитної бази ОТП Банку бачимо високу частку депозитів до запитання (табл. 2.2). У структурі строкової складової депозитної бази ОТП Банку переважають депозити населення, питома вага яких коливається від 73% станом на 1.01.2016 р. до 80% на 01.01.2020р. Це свідчить, що банк має високу репутацію і йому довіряють фізичні особи, оскільки розміщують депозити на певний термін (табл. 2.2).

Асортимент депозитів для фізичних і юридичних осіб, які пропонує ОТП Банк представлено в додатку Б.

2.3. Особливості управління ризиком неповернення банківських депозитів

Відновлення довіри населення до банків потребує комплексного перезавантаження системи гарантій, і важливим при цьому є запровадження системи управління ризику неповернення банківських депозитів. Водночас моніторинг конкретних ризиків безпосередньо пов'язаний з довірою власників депозитів до банку, тому їхнє бажання/небажання вкладати вільні грошові кошти є ефективним доповненням до функцій ФГВФО [58]. Вони пов'язані з аналізом фінансового стану банку задля виявлення ризиків та прогнозування потенційних витрат ФГВФО на виведення з ринку неплатоспроможних та задля здійснення відшкодування коштів власникам депозитів. Враховуючи характер діяльності та завдання ФГВФО, управління ризику неповернення банківських депозитів більшою мірою притаманний функціональному завантаженню ФГВФО.

Національна система страхування депозитів задля досягнення цілей повинна виконувати відповідні функції, які ототожнюються в повній мірі із функціями організації страхування депозитів (в нашій країні це ФГВФО. Саме ці функції ФГВФО перераховані в ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». І саме ці функції визначають основні напрями діяльності ФГВФО [58]. До найважливіших функцій ФГВФО доцільно віднести наступні.

Передусім, це функція страхування і відшкодування виплат за застрахованими депозитами в разі настання страхового випадку. Вона підкріплюється такими повноваженнями як збір регулярних внесків банків-учасників, розміщення нагромаджених коштів, одержання потрібної інформації для здійснення процесу виплат від банків тощо.

Наступна функція – наглядова. Вона зосереджується на зниженні ризику неповернення банківських депозитів і загалом ризиків системи страхування. Задля її реалізації ФГВФО має повноваження щодо оцінювання фінансового стану банківських установ, здійснення їх допуску до системи страхування і виключення банківських установ, що загрожують стабільності системі страхування депозитів, ініціювання перевірок банків наглядовими органами. При виконанні цієї функції страховик (ФГВФО) є наглядовим органом лише в межах його повноважень і взаємодіє з Національним банком України.

Метою третьої функції ФГВФО є необхідність зниження наслідків настання страхових випадків для банківських установ. Іншими словами, цю функцію називають як функція корпоративного керуючого і ліквідатора. У цьому випадку страховик отримує не лише повноваження щодо ліквідації проблемного банку, але надання фінансової допомоги з метою здійснення реструктуризації і реорганізації банківської установи.

Четверта функція – регулююча. Саме ця функція забезпечує видання нормативних регулятивних актів, які є обов'язковими до виконання банками-учасниками системи страхування, а також здійснення певних регуляторних і наглядових дій.

На наш погляд, вище названі функції включають законодавчі повноваження ФГВФО і мають відповідність сучасним тенденціям розвитку національної системи страхування депозитів. Саме така інтерпретація функцій ФГВФО, дає змогу краще виконувати ФГВФО основного завдання системи страхування депозитів, а саме гарантування інтересів банківських вкладників, яке в свою чергу виражається не лише у здатності системи страхування швидко і в достатньому обсязі відшкодувати власнику депозитів його кошти, але й в спроможності запобігти чи зменшити ймовірність настання страхового випадку втрати депозиту.

Виходячи з вище наведеного, реалізація основних завдань системи страхування депозитів в ракурсі захисту інтересів власників депозитів знаходиться в рамках системи управління ризиком неповернення банківських депозитів. Саме тому, з метою кращого передбачення і мінімізації наслідків цих ризиків, а також для розробки дієвих інструментів захисту інтересів власників депозитів в цілому, необхідно здійснювати управління ризиком неповернення банківських депозитів.

Основними характерними ознаками ризику неповернення банківського депозиту є такі [60]:

1. Ризик неповернення банківського депозиту є саме чистим ризиком, оскільки пов'язаний із негативним результатом ситуації невизначеності;
2. Ризик неповернення банківського депозиту належить до ризику фінансових втрат, тому що його дія поширюється на один із елементів фінансових активів економічних контрагентів;
3. Ризик неповернення банківського депозиту стосується тільки нагромаджених на відповідний момент часу заощаджень, які складаються з суми вкладу і нарахованих відсотків;
4. Настання ситуації неповернення банківського депозиту є результатом впливу цього ризику.
5. Ризик стосується лише втрати заощаджень, які знаходяться в банківських установах.

6. Всі вклади населення є заощадженнями не залежно від типу рахунка, на якому вони мобілізуються, і юридичного оформлення;

7. Гроші розміщуються вкладником в банківську установу свідомо, зосереджуючись на мотивах створення заощаджень, і це є одна з можливих альтернатив розміщення тимчасово вільних коштів фізичних осіб;

Беручи до уваги вище наведені ознаки ризику неповернення банківських депозитів, можна підсумувати, що він є саме ризиком, який підлягає управлінню і страхуванню.

Методи управління ризиком неповернення банківських депозитів включають: методи превентивного управління; методи поточного управління; методи подальшого управління.

На наш погляд, саме під аспектами дотримання інтересів власників депозитів та мінімізації їх втрат в банківських установах найбільш доцільно використовувати методи поточного управління, які включають метод виплат і метод фінансового сприяння (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Опис поточних методів управління ризиком втрати банківських депозитів [60]

Показники порівняння	Методи управління	
	Метод страхових виплат	Метод фінансового сприяння
Отримувач коштів	Компенсація виплачується безпосередньо кожному вкладнику, що має право на виплату	Фінансову допомогу отримує приймаючий інститут або бридж-банк, який продовжує обслуговувати вкладників у попередньому режимі
Джерело коштів відшкодування	Установа зі страхування депозитів	Установа зі страхування депозитів через встановленого посередника
Характер руху коштів від їх джерела до отримувача	Страхові виплати у вигляді компенсації у встановленому законодавчо розмірі	Фінансування діяльності приймаючого інституту або бридж-банку у формі фінансової допомоги, наприклад, субсидії, купівлі активів, розміщення цінних паперів тощо
Діяльність банку-банкрута	Фінансові операції збанкрутілого банку припиняються, і банк ліквідується шляхом процедури банкрутства	Окремі фінансові операції банка-банкрута передаються приймаючому інституту або бридж-банку

У відповідності з методом страхових виплат організація-гарант виплачує страхові внески безпосередньо власникам депозитів банківської установи, яка збанкрутувала, тобто якщо настав страховий випадок. ФГВФО активно застосовує зазначений метод і визначений механізм здійснення виплат ефективно функціонує на практиці.

Застосування методу фінансової допомоги є можливим, якщо в захисті інтересів вкладників приймає участь третя особа (банк-агент). Взаємовідносини між банком-агентом і банком-банкрутом реалізуються за однією з наведених нижче схем:

- злиття банківської установи, яка збанкрутіла, та приймаючого банку;
- передання бізнесу приймаючому банку як в цілому, так і можлива лише часткова передача, зокрема окремих видів діяльності чи операцій;
- переведення застрахованих депозитів у приймаючий банк;
- купівля акцій банківської установи, яка збанкрутіла, банком-агентом або приймаючим банківським холдингом.

Однак, вище наведений метод управління ризиком неповернення банківських депозитів в Україні не є поширеним, однак має місце, та свої позитивні і негативні риси. Тому можна стверджувати, що поточні методи управління ризиком неповернення банківських депозитів в Україні використовуються активно і відносно ефективно.

Друга група методів управління ризиком представлена методом ліквідації, сутність якого полягає у ліквідації банку як господарюючого суб'єкта і повному припиненні його діяльності. Щодо реалізації його на практиці в Україні є конкретні труднощі, проте, сам метод активно використовується.

Разом з тим, сучасна практика роботи ФГВФО показує, що на сучасному етапі методи превентивного управління п відбору банків-передбачають відбір учасників системи гарантування депозитів і оцінювання їх фінансового стану. Однак, їх застосування не є достатньо дієвим для ефективного відстеження і зниження ризиків власників депозитів щодо втрати чи несвоєчасного повернення вкладів. Через це виникає необхідність в розробці інструментарію

національної системи страхування вкладів, саме в частині здійснення моніторингу ризику неповернення банківських вкладів.

Отже, методи управління ризиком неповернення банківських депозитів, які використовує ФГВФО спрямовані або на захист інтересів учасників депозитного ринку від страхового випадку, або на реалізацію діяльності самої системи в особі гаранта. Щодо методів попередження ситуації неповернення банківських депозитів, то тут існують певні недоліки. Через це є актуальним питання використання моніторингу ризику неповернення банківських вкладів задля раннього виявлення ризику і уникнення його наслідків.

Надзвичайно важливо цей аспект, враховуючи досвід системи гарантування депозитів в Україні. Оскільки існують значні за обсягами зобов'язання перед власниками депозитів, і вони є значно більші за реальні ресурси ФГВФО. Тому, для уникнення схожих ситуацій у майбутньому, а також задля уникнення панічних настроїв у суспільстві, що негативно впливають на рівень суспільної довіри до банків, система страхування депозитів повинна максимально передбачати і прогнозувати можливі виплати, мати можливість їх мінімізувати, а також розуміти настрої власників депозитів. Для цього необхідно створювати комплексну систему управління ризиком неповернення банківських вкладів.

Аналіз практики функціонування банківських установ України дає можливість зробити висновок, що для мотивації власників депозитів і для створення високого рівня довіри до банківських установ, важливу роль відіграє як позитивний вплив депозитної політики на мікрорівні (на рівні окремого банку), так і гарантії зі сторони регулятора на макрорівні.

Що стосується макрорівня, то це, передусім, певні гарантії захисту інтересів власників депозитів з боку держави, які полягають у створенні таких умов функціонування ринку депозитних банківських послуг, які б забезпечили максимальну транспарентність для його учасників.

Отже, запровадження системи управління ризиком неповернення банківських депозитів є актуальним і важливим в аспекті творення простору

суспільної довіри. Стосовно сучасних реалій у вітчизняній практиці, то впровадження методів управління ризиком неповернення банківських депозитів є актуальним ще й по тій причині, що прийняття поправок щодо вирівнювання фактичної і юридичної «строковості» депозитів банку (а саме, неможливість дострокового вилучення) допоможе, з одного боку, банківським установам ефективніше управляти ліквідністю, а з іншого боку, зробить менш захищеними власників строкових вкладів. Саме в такому аспекті задля компромісу інтересів банків і власників депозитів доцільно запроваджувати моніторинг ризику неповернення банківського вкладу як превентивний інструмент захисту інтересів вкладників. Його мета, передусім, це попередження втрати депозитів, а по-друге, прогнозування можливого фінансового навантаження на страховика за виплатами.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІУ 2

1. Метою управління депозитною діяльністю банку є забезпечення мобілізації достатнього обсягу грошових коштів на депозити банку для виконання активних операцій на вигідних умовах, в тій кількості і цьому порядку, які визначені в чинному законодавстві. Система управління депозитною діяльністю включає визначення об'єкта, суб'єктів, інструментарію управління та підсистему забезпечення. Для формування депозитного портфеля в необхідній кількості і з необхідним рівнем витрат за депозитними ресурсами менеджер застосовує різні методи залучення депозитів, які бувають двох груп: цінові та нецінові методи управління.

2. Проведений аналіз депозитної бази банківських установ України показав, що для домогосподарств надзвичайно важливими є стабільність та впевненість, що залежить від значної кількості чинників, вплив яких власникам депозитів досить важко або взагалі неможливо передбачити. Важливим фактором підвищення привабливості строкових депозитів є процентна ставка. Разом з тим, досить важливо є забезпечити надійність та стійкість функціонування депозитного ринку, а також звести до мінімуму його непередбачені коливання. ОТП Банк формує свою ресурсну базу за рахунок депозитів від юридичних та фізичних осіб, їх питома вага протягом 2015-2020рр. зросла від 94% до 98% за зобов'язаннями та від 68% до 88% за валютою балансу.

3. Щоб досягнути компроміс між інтересами банків і вкладників доцільно здійснювати управління ризиком неповернення банківських депозитів, яке спрямоване на уникнення втрати депозитів та передбачення можливого фінансового навантаження на ФГВФО виплатами вкладникам збанкрутілих банківських установ. Метою управління ризиком неповернення банківських депозитів є постійне спостереження, аналіз, оцінка і прогнозування ризику неповернення банківських депозитів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

3.1. Проблеми розвитку банківських депозитів в умовах відновлення суспільної довіри та напрями їх вирішення

Довіра населення до банківського сектору і до окремої банківської установи дає можливість приймати рішення щодо формування банківських ресурсів, в тому числі і в кризових ситуаціях. Але проблема недовіри власників депозитів до банків проявляється перш за все в тому, що в депозитних портфелях вітчизняних банків переважають короткострокові депозити. Хоча ця тенденція також може виражати прагнення самих банків (оскільки воно викликане поточними обставинами недоцільності розміщення коштів у довгострокові проекти). І короткостроковий характер банківських депозитів свідчить про низький рівень суспільної довіри до банків і до державних регулятивних органів.

Доцільно зазначити, що в Україні систему гарантування вкладів ототожнюють з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

ФГВФО є важливою державною інституцією, завданням якої є захист інтересів власників депозитів через надання їм гарантій збереження депозитів. І безумовно його функціонування підвищує рівень довіри до банківських установ.

Ретроспективно, щоб запобігти масовому вилученню вкладів і зростання довіри до банківських установ застосовувались різні методи, однак лише створення системи страхування депозитів є важливим способом щодо регулювання економічних процесів. Система страхування депозитів виникла в 1933 році у США задля відшкодування втрат вкладникам у кризовий період. В ЄС станом на 2021 рік існує страхування вкладів, що дає змогу банківським установам стабільно працювати і не втрачати довіри власників депозитів навіть під час фінансових потрясінь [60].

ФГВФО був створений в Україні в 1998 р. і це дало змогу збільшити довіру до банківського сектору з боку населення. Істотну роль у зміцненні довіри вкладників має гарантована сума відшкодування, яка в Україні збільшувалась 11 разів – з 500 грн. до 200 тис. грн. [62].

Разом з тим, в останні роки кількість анульованих ліцензій у вітчизняних банків зростає, тому ФГВФ змушений був здійснювати значний потік виплат при банкрутстві банків. І тому внаслідок кризи 2014-2015рр. довіра до банківських установ знизилась і банкам все важче було залучати депозити.

За офіційною статистикою ФГВФО, повністю захищеними є 98,3% власників депозитів, адже сума їх вкладів становить до 200 000 грн., це означає, що на них поширюються гарантії ФГВФО (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Депозити населення в банках-учасниках ФГВФО впродовж 2014–2020 рр.

[46]

Дата	Сума депозитів населення, млрд.грн.	Кількість власників депозитів, млн.осіб	Середній розмір депозиту, грн.	Відсоток покриття кількості вкладників, %
01.01. 14	403	47	8 500	99,4
01.01. 15	382	47	8 200	98,7
01.01. 16	362	45	8 100	98,8
01.01. 17	382	41	9 300	98,6
01.01. 18	414	41	10100	98,5
01.01.219	438	42	10 800	98,4
01.01. 20	474	42	11200	98,2
01.01. 21	608	47	13000	98,3

ФГВФО України доцільно наповнювати за рахунок державних коштів. Адже зростання обсягу внеску банку-учасника збільшить фінансове навантаження на нього, і це призведе до зростання ефективної відсоткової депозитної ставки і, як результат, до зниження чистої процентної маржі банку.

Одним із ключових моментів вирішення питання накопичення додаткових коштів є прив'язка розміру майбутнього внеску банку не лише до обсягу депозитів, а й до рівня ризику операцій, які вони здійснюють. Тому банк, який встановлює найвищу відсоткову ставку за депозитами фізичних осіб повинен

сплачувати додаткові страхові ставки. При цьому відсоткові ставки ще вищі для банків, які вже мають проблеми фінансової стабільності. Розмір цих відсоткових ставок має зростати зі збільшенням числа проблемних банківських установ.

Проблема полягає в тому, що діюча система гарантування депозитів в Україні унеможлиблює шанси повернення коштів для вкладників- юридичних осіб. Хоча в більшості країн світу діє однакове гарантування вкладів фізичних і юридичних осіб. Так, у США, Німеччині, Польщі та інших державах система гарантування депозитів поширюється на всі категорії вкладників. Крім того, дослідження Федеральної корпорації страхування депозитів підтверджують необхідність страхування майна юридичних осіб. За різними категоріями вкладів встановлено однакова максимально можлива суми відшкодування - \$ 250000 (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Фінансові обмеження державного страхування Федеральної корпорації страхування депозитів за категорією власності [62]

Особисті рахунки, якими розпоряджається одна особа	\$ 250,000
Спільні рахунки, якими розпоряджається дві або більше осіб	\$ 250,000
Певні облікові рахунки щодо відшкодування	\$ 250,000
Рахунки довідкових служб	\$ 250,000
Корпорація, партнерство і необхідні асоціаційні рахунки	\$ 250,000
Безвідкличні довірливі рахунки	\$ 250,000
Пенсійний план рахунку	\$ 250,000
Урядові рахунки	\$ 250,000

Відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» задоволення банками вимог юридичних осіб здійснюється на стадії їх ліквідації. Отже, у разі визнання банку банкрутом юридична особа залишається повністю незахищеною.

У складі ресурсів вітчизняних банків, які оголосили про банкрутство у 2015-2016 роках, частка депозитів юридичних осіб становила – від 30% до 70%. Це підтверджує висновок про те, що депозити юридичних осіб становлять основу банківських депозитів. Тому відсутність гарантій для таких вкладників

не може покращити і без того надзвичайно низьку довіру до банківських установ.

Отже, з метою мінімізації ризиків банки, як гаранти повернення коштів юридичним особам, повинні надавати своїм клієнтам чітке гарантування безпеки банківських депозитів (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Порівняння моделей створення гарантій повернення коштів юридичним особам у вітчизняних неплатоспроможних банківських установах [7]

Критерії порівняння	Гарантії згідно законодавства	Гарантії згідно договору
Сфера впливу	Закон є рівним для всіх, тому умови гарантування будуть запропоновані усім вкладникам однакові, а банки як гаранти можуть проявляти незначну юридичну ініціативу у межах законодавства.	Кожен банк створює гарантії на власний розсуд, умови гарантій у різних банках можуть відрізнятися, банкам дозволяється усе, що не заборонено чинним законодавством.
Вірогідність виникнення законодавчих прогалин	Закон розробляється із врахуванням умов та вимог чинного законодавства, тому вірогідність законодавчих прогалин мінімізується.	Договір має відповідати вимогам чинного цивільного законодавства, проте, у випадку, якщо певне питання законом не регулюється, це створює передумови для порушення банком прав юридичної особи.
Універсальність	Законодавство прагне до врахування інтересів усіх учасників цивільних відносин, проте, у пріоритеті ситуація «de jure», коли згідно з законом має бути тільки так. Якщо ж насправді ситуація не відповідає правовій дійсності, це стає причиною правопорушень.	Кожен банк виявляє власну ініціативу, існує можливість врахувати реальну ситуацію та створити такий договір, який, з однієї сторони, не суперечить чинному законодавству, а з іншої – реально забезпечує процес гарантування.
Вплив правового звичаю	Україна належить до романо-германської правової сім'ї, тому основною одиницею правотворчості у нашій державі є закон.	Договірна форма є менш поширеною, часто на цьому етапі виникають судові позови.

Окрім цього, необхідно підвищувати фінансову грамотність власників депозитів, щоб не допустити втрати ними ресурсів. Вкладники повинні навчитися виокремлювати «об'єктивні» показники надійності банку, що базуються на основі успішного досвіду попередньої співпраці з ним, а також і «суб'єктивні» показники, які ґрунтуються на інтуїтивних психологічних

аспектах сприйняття надійності банку в суспільстві. Банківські установи мають дбати також про створення максимально відкритого і чесного інформаційного поля.

Результатом ефективної взаємодії з потенційною клієнтурою є управління іміджем банківської установи та її продуктів у свідомості громадськості, що, очевидно, сприяє відновленню довіри. Банкам слід зосередити увагу потенційних вкладників, щоб змусити їх використовувати конкретні депозитні продукти банку. При цьому важливим засобом зміцнення довіри до банківських установ є не лише вплив реклами на власників депозитів, а й вплив системного управління на основі розробленої концепції балансу інтересів вкладників та встановлення довірчого партнерства між банком і вкладником.

В Україні, де довіра економічних суб'єктів до банківського сектору ще не повністю сформована, найкращий варіант – надати вкладникам можливість вибирати депозитні продукти. Також доцільним є запровадження в депозитну продуктову лінійку, окрім строкових депозитів без прав на дострокове вилучення, також депозитів з нижчою прибутковістю, але з наявністю більш лояльної моделі руху грошових коштів.

Наприклад, у таких закордонних країнах, як Німеччина, Австрія, Італія, Велика Британія, Франція, які мають широку палітру депозитів, фактично не практикується повна відмова власника депозиту від отримання вкладу за першою вимогою. Стабільність банківських депозитів, навпаки, базується не на юридичних обмеженнях можливостей власника депозиту щодо строків розміщення вкладу і порядку його вилучення, а на довіру вкладника як до банківської установи, так і до державних гарантій.

Строкові депозити без прав дострокового зняття займають відносно невелику частку (5-10%), а середній термін депозиту в банку не перевищує 1 року. Крім того, якщо клієнт закриває депозит не заплановано, то він має можливість одержати гроші раніше, до настання терміну.

Через відсутність інших варіантів вкладення коштів у строкові депозити, ризик дострокового їх зняття для банківських установ зводиться до нуля. Це,

звичайно, позитивно впливає на ліквідність банку, але збільшує вартість депозитного портфеля. Навпаки, альтернативні депозитні ресурси можуть зменшити їх вартість і сприятимуть зростанню їх кількості. У той же час це може підвищити стабільність і строковість ресурсів, а також сприятиме зростанню довіри клієнтів до банку, встановлюючи при цьому довгострокові та прозорі відносини з власниками депозитів.

Можливість вибору депозитних продуктів спонукає вкладника, з одного боку, до більшої свободи у відносинах з банківською установою, а з іншого боку, - до відповідальної фінансової поведінки і обережного вибору банку. Тому вибір банків і депозитних продуктів залежатиме від цілей клієнта, реальної довіри до банку та успіху банку у вирішенні депозитної трилеми.

В цілому, у вітчизняній практиці тенденції в управлінні банківськими депозитними ресурсами в Україні є позитивними, але задля оптимізації розвитку депозитів банківських установ необхідно:

- збільшити обсяг депозитних ресурсів до масштабів, необхідних для соціально-економічного зростання;
- нарощувати суми довгострокових депозитів;
- здійснити оптимізацію ціни на депозитні ресурси до параметрів, які задовольняють як вкладників, так і позичальників та сприяють розвитку кредитних та інвестиційних процесів;
- підвищити гарантію повернення депозитів банківським вкладникам;
- формувати довіру у відносинах між банком і вкладником.

3.2. Шляхи вдосконалення формування та управління депозитною діяльністю банків

Банківський сектор України перебуває в умовах підвищення конкуренції та збільшення вимог до діяльності банківських установ, і це зумовлює необхідність розробки методів управління депозитною діяльністю через мобілізацію коштів населення та підприємств. Через це відкриття депозитних рахунків є на сучасному етапі важливим етапом співпраці банківської установи та клієнта.

Досвід зарубіжних країн світу, зокрема Німеччини, Великобританії та США свідчить, що коефіцієнт співвідношення депозитів до ВВП має бути більше 50% і це, враховуючи той факт, що в цих країнах добре розвинений небанківський фінансовий сектор, в якому є також можливість розміщувати депозити фізичним і юридичним особам. В цьому рейтингу особливе місце належить Японії, в якій вище аналізований показник перевищує 100%. Це пояснюється культурними особливостями держави, оскільки, населення Японії є досить консервативними та ощадливими. Такий досвід щодо залучення коштів фізичних осіб на банківські депозити може бути прикладом для створення культури ощадливості в нашій країні, де співвідношення депозитів до ВВП становить лише 35% станом на початок 2020 р. (для прикладу в Польщі - 52%, в Угорщині - 46%), а структура депозитних ресурсів має короткостроковий характер [27].

Необхідно зазначити, що вітчизняні банки мають обмежений вибір депозитних послуг, оскільки більшість з них пропонують стандартний пакет депозитів, і основним маркетинговим інструментом є відсоткова ставка. Серед більш поширених депозитних рахунків в банківських установах України є поточні депозити, стандартний строковий депозит, накопичувальний (ощадний), пенсійний та дитячий. Вони відрізняються між собою процентною ставкою, сумою поповнення та мінімальній сумі депозиту.

Важливо відзначити, що у вітчизняній практиці до сих пір є правова колізія щодо визначення порядку дострокового розірвання депозитного договору. Відповідно до Цивільного кодексу договір банківського вкладу укладається на умовах, які не суперечать ЗУ «Про банки і банківську діяльність» [56]. В основному, це депозити до запитання (тобто на умовах видачі вкладу на першу вимогу) та строкові депозити. Внаслідок цієї правової колізії, якщо виникає криза або поширюються панічні настрої серед домогосподарств, власники депозитів на першу вимогу можуть розірвати договір строкового банківського вкладу і, таким чином, банківська установа повинна видати депозит чи його частину на першу вимогу вкладника і це може призвести до низки банкрутств.

На сучасному етапі маркетингові інструменти управління депозитами нівелюються через зниження відсоткових ставок, передусім за депозитами фізичних осіб, які на сьогодні в національній валюті по відношенню до індексу інфляції є негативними, а за вкладами в іноземній валюті є нижчими за приріст девальвації валютного курсу.

Важливим методом, що стимулюватиме зростання коштів населення на депозитні рахунки, є фінансове планування та управління капіталом клієнта. Проте його можна використати за умови високого рівня довіри клієнта до банківської установи. Суть даного методу полягає в тому, що на базі отриманих даних про фінансовий стан клієнта менеджери банківської установи здійснюють комплексну роботу та розробляють пропозиції клієнту щодо збереження його фінансових ресурсів та їх оптимального використання, яке зорієнтоване на задоволення потреб клієнтів. Це означає, що банківські працівники прогнозують детальний перелік доходів і витрат клієнта на майбутній рік. В даному плані враховуються податкові зобов'язання клієнта, напрями управління активами, пропонуються узгоджені дії щодо збереження та управління успадкованим майном.

Доцільно зазначити, що у процесі відновлення довіри та прийняття рішення про розміщення власних коштів зі сторони фізичних осіб визначальним фактором є інформаційна прозорість організації банківського бізнесу банку і. Через це якісне інформаційне забезпечення діяльності банків дасть змогу залучати більший обсяг коштів від населення та підприємств. На сьогодні більшість інформації про діяльність вітчизняних банківських установ є конфіденційною, крім частини, яку НБУ вимагає висвітлювати. Однак, якщо є недостатньою для клієнтів інформація щодо річної та квартальної звітності банківських установ, то це характеризує рівень ризику та стратегію розвитку банків. Однак, слід зауважити, що значна кількість банків не дотримуються вимог щодо обов'язкового розкриття фінансової звітності в офіційних виданнях. В основному на сайтах банківських установ подається інформація, що має рекламний характер і не розкриває банківську політику та результати

банківської діяльності. Відкритість та прозорість вітчизняного банківського простору дозволить банківській клієнтурі приймати раціональні рішення щодо вкладення коштів на депозитні рахунки, а також буде стимулювати банки працювати ефективніше.

Отже, для відновлення та зростання довіри до банків, а отже, і обсягів вкладів необхідно здійснювати ефективні дії в таких напрямках:

- удосконалення системи управління банківськими депозитами, застосовуючи маркетингові методи, що дасть змогу окремій банківській установі краще конкурувати на ринку депозитних вкладів і при цьому не тільки не збільшувати їх вартість, а більш точніше враховувати: а) потреби своєї клієнтури на реальному чи потенційному для банківської установи ринку; б) рівень конкуренції на ринку банківських послуг; в) можливості банківської установи щодо свого розвитку в окремому регіоні і на рівні держави; г) перспективи регіонального розвитку в економічному, соціальному, політичному ракурсі;

- забезпечення фінансової стійкості банківських установ (зокрема, попередження банкрутств шляхом покращення системи регулювання діяльності банківських установ та системи страхування вкладів.

Вітчизняні банки повинні також впроваджувати нові депозитні продукти та послуги, що дасть змогу забезпечити вищу стабільність депозитів і мобілізувати в банківську установу середньо- і довгострокові ресурси.

Першим кроком до зменшення коливань депозитів домашніх господарств є депозити з попереднім повідомленням про зняття коштів. У цьому випадку клієнт може отримати депозит наперед без штрафних санкцій [26]. Для цього потрібно лише повідомити банк про зняття грошей за 30/60/90 днів – залежно від правил, передбачених договором. За цей період клієнти, що запанікували, встигнуть більш ретельно оцінити ризики продовження співпраці з банком і, швидше за все, не знімуть свої депозити.

Наступним кроком у збільшенні банківської депозитної бази може стати запровадження житлово-ощадних депозитів, застосування яких може базуватися на наступних принципах.

1. Середній термін депозиту становить від 3 до 5 років, є щомісячні або щоквартальні регулярні платежі, що дає змогу банку додатково оцінити можливість здійснення регулярних платежів майбутніми позичальниками.

2. Після закінчення етапу нагромадження банк зобов'язаний повернути депозит та відсотки, підтвердити можливість видачі позик, основні умови яких обумовлені договором на момент його заключення.

3. У разі дострокового зняття депозиту банк залишає за собою право в односторонньому порядку змінити умови іпотечного кредиту.

4. Розмір страхового відшкодування вкладу зростає до 200-500 тис. грн., що відповідає мінімальному початковому внеску за іпотекою - від 15% до 30% від загальної вартості житла. Збільшення страхової суми підвищить стабільність розміщених депозитів.

5. Програма житлових накопичень обов'язково має контролюватись державою.

У середньостроковій перспективі все ще необхідно сприяти продажу депозитних сертифікатів серед населення. Для цього потрібно розвивати фінансову грамотність серед фізичних осіб і звертати увагу на їх переваги. Їх головною перевагою для українських банків є довгостроковість залучених коштів, адже середній термін дії депозитного сертифікату у світовій практиці становить 5-7 років. Запровадження цього механізму в Україні видається гідною альтернативою безвідкличним депозитам і буде, з однієї сторони, стимулювати довгострокові ресурси у банківському секторі, з іншої сторони, додасть впевненості власникам депозитів при розміщенні ресурсів у банківських установах, за рахунок ширшого вибору здійснення вкладень.

Враховуючи результати вітчизняної пенсійної реформи, індивідуальні пенсійні рахунки можуть бути перспективними для вітчизняного фінансового ринку. Наступні пункти пояснюють актуальність впровадження індивідуальних

пенсійних рахунків на практиці. По-перше, українській банківській системі довгий час бракувало довгострокової ліквідності. По-друге, високі темпи старіння населення в Україні сприяли прискореному зростанню трансфертних платежів. Судячи з існуючої пенсійної системи та її фактичного функціонування, одного підвищення пенсійного віку недостатньо для вирішення проблеми соціального забезпечення. Тому альтернативним рішенням таких проблем можуть бути індивідуальні пенсійні рахунки, які активно використовуються, наприклад, у банківській практиці США та інших розвинених країн [41]. Однак для справжнього впровадження цих депозитних продуктів у практику банків необхідно цілеспрямовано їх популяризувати та вживати заходів щодо підвищення фінансової грамотності населення.

Удосконалення маркетингових методів управління депозитними ресурсами пов'язане насамперед із формуванням комплексу послуг, підвищенням якості обслуговування, розвитком комунікацій. В умовах високої конкуренції формування комплексних послуг є одним із пріоритетних напрямів діяльності банків у неціновій конкуренції. Сучасні банки повинні приділяти особливу увагу формуванню спеціальних пропозицій щодо «пакування» послуг. Банки можуть розробляти різноманітні «пакети» для масових клієнтів і VIP-клієнтів. Вигідно формувати «пакети» послуг у двох напрямках: стандартизовані (типові), виходячи з уподобань більшості клієнтів, та індивідуальні (формується у взаємодії з клієнтами, і призначені, в основному, для VIP-клієнтів).

До того ж, перспективними є наступні напрями вдосконалення системи управління депозитними ресурсами:

1) розширення асортименту продуктів для власників депозитів, при цьому врахувати тенденції ринку, їхні побажання та зосередитися на досягненні поставлених цілей:

а) відновити права власників депозитів на дострокове зняття вкладів на умовах паралельної пропозиції вкладчику з можливістю і без можливості дострокового зняття депозиту з різними умовами;

б) розробити гнучкі рахунки, що передбачає можливість поповнення/зняття частини депозиту та можливість капіталізації/виплати відсотків за бажанням клієнта;

с) розвивати строкові депозити з прогресивними процентними ставками, що дозволить клієнтам заробити частину відсотків, якщо вони достроково розірвуть депозитний договір.

2) Підвищити якість депозитних послуг:

- банк пристосовується до мінливих потреб клієнтів;

- поліпшити якість обслуговування на індивідуальній основі.

3) Удосконалити організацію процесу формування депозитної бази та налагодити прозоре партнерство з клієнтами.

4) Розвивати систему моніторингу ринку банківських послуг: уникати ризику запуску непотрібного ринку проекту, вчасно виявляти попит на нові продукти, уникати ризику дострокового зняття депозитів.

5) Формувати гнучку тарифну політику банку.

6) Розробити персоналізовані підходи для клієнтів.

Окрім покращення банківських депозитних продуктів, підвищення якості обслуговування і управління банківськими депозитами, гармонізація інтересів суб'єктів простору суспільної довіри передбачає всебічне врахування пріоритетів та цілей кожного з них.

Виходячи з того, що потенційні інвестори хочуть мати впевненість у збереженні (і збільшенні) своїх депозитів. Тому Україні безумовно необхідно вдосконалювати систему гарантування вкладів. Як зазначалося раніше, недостатня кількість коштів у ФГВФО для надання гарантій вкладникам є дуже слабкою ланкою в українській системі гарантування депозитів, тому для забезпечення гарантій вкладників необхідно шукати варіанти наповнення ФГВФО ресурсами.

Ще одним кроком у узгодженні інтересів суб'єктів простору суспільної довіри є вирішення питання щодо втрати коштів корпоративних клієнтів в неплатоспроможних банківських установах шляхом гарантування їх

повернення. Більшість країн світу мають однаковий рівень гарантій вкладів фізичних та юридичних осіб. Запровадження такої практики в Україні суттєво підвищить потенціал банків щодо залучення депозитів в банківський сектор. Для зростання довіри до банківського сектору необхідно підвищити фінансову обізнаність вкладників для запобігання втрати ними коштів, які вони вклали в банк на депозитні рахунки. Взаємовідносини між банками і вкладниками мають розвиватися і вдосконалюватися, фінансова грамотність банківських вкладників дасть змогу створити ефективну систему вирішення спорів і проблем на ринку банківських послуг.

У певному сенсі цей процес є революційним, оскільки може змінити всю філософію довірчих відносин між банками та суспільством.

Підвищення довіри до банківського сектору є загальнодержавним завданням, і вирішення цієї проблеми створить умови для подальшого розвитку банків у майбутньому. На рівні окремого банку тривала взаємодія з клієнтурою не забезпечує виникнення глибоких довірчих відносин. Перепоною тут можуть бути глибокі відмінності в стратегічних цілях і цінностях між партнерами. Тому банк повинен враховувати власні цілі та цілі власників депозитів, які довіряють свої заощадження банку, і встановлювати з ними чесні довгострокові відносини. Необхідно налагодити відповідну комунікацію «банк-вкладник», узгодити інтереси обох сторін. Якщо і банк, і клієнти розуміють один одного, то співпраця буде взаємовигідною.

Крім того, для відновлення довіри населення до банку необхідне комплексне перезавантаження системи гарантій, і перспективним є тут впровадити систему моніторингу ризику неповернення банківських депозитів.

При цьому, вважаємо, що моніторинг ризику, який пов'язаний з довірою власників депозитів до банківських установ і, відповідно, з їх бажанням/небажанням вкладати туди свої тимчасово вільні грошові кошти, є важливим доповненням до вже визначених законодавством функцій ФГВФО [58], що стосуються аналізу фінансового стану банківської установи з метою виявлення ризиків діяльності та прогнозування потенційних витрат ФГВФО на

виведення неплатоспроможних банків з ринку та відшкодування коштів вкладникам.

Необхідність запровадження системи моніторингу ризику неповернення банківських депозитів на сучасному етапі характеризується зміною довіри населення до банків. Наведені нижче переваги розглядаються як напрям покращення ФГВФО та всієї системи страхування депозитів:

- по-перше, моніторинг ризику зосереджує більше уваги регуляторів на конкретних питаннях, тісно пов'язаних з довірою клієнтів до банків, їх мотивацією на фінансових ринках, у тому числі пов'язаних з панічними настроями, зумовленими асиметрією інформації і дає змогу швидше реагувати в аспекті локалізації кризових процесів в банківській діяльності та сприяє їх не поширенню;

- по-друге, запропонований моніторинг ризику неповернення банківських депозитів не лише охоплює вкладників - фізичних осіб, а й корпоративних клієнтів, забезпечуючи таким чином певний захист даному сегменту депозитного ринку;

- по-третє, моніторинг ризику неповернення банківських вкладів має превентивний характер, чого не вистачає діяльності ФГВФО і системі гарантування депозитів загалом.

Моніторинг ризику неповернення банківських вкладів як система має такі елементи (організаційні аспекти): цільовий, об'єкт, суб'єкт, суб'єкт, механізм (рис. 3.1). Це свідчить про те, що всі елементи системи моніторингу ризику втрати банківських вкладів взаємопов'язані.

При належному впровадженні цей моніторинг ефективно доповнить аналіз фінансового стану банку, розширивши тим самим функції ФГВФО та всієї системи страхування вкладів. У свою чергу, ефективніша робота системи страхування вкладів позитивно вплине на простір суспільної довіри, особливо на стимули вкладників використовувати свої вільні ресурси для розміщення на банківські депозити.

Рис. 3.1. Елементи системи моніторингу ризику неповернення банківських депозитів [7]

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Дослідження показують, що ФГВФО не має достатньо коштів, щоб надати вкладникам гарантії повернення депозитів і відповідно відновлювати довіру суспільства до банківського сектору. Тому надання додаткових коштів ФГВФО для надання гарантій вкладникам має бути пріоритетним. При цьому правильно здійснювати поповнення ФГВФО за рахунок державних коштів, але при цьому пов'язувати розмір банківських внесків не лише з розміром депозитів, а й з рівнем ризику банківських операцій. Також важливо гарантувати повернення депозитів юридичних осіб. З цієї причини рекомендується на законодавчому рівні визначити суму, яка буде виплачена їм у разі банкрутства. Це допоможе активізувати простір суспільної довіри та досягти мети інвестора – заощадити гроші. Дослідження світового досвіду в цьому плані підтверджують великий потенціал таких гарантій.

2. З метою вирішення проблеми збільшення банківських ресурсів рекомендується впроваджувати нові депозитні продукти, що забезпечать вищу стабільність депозитів і залучення в банківський сектор середньо- і довгострокових ресурсів. Для цього необхідно застосовувати нові форми депозитів, нову техніку і технології. Банківським установам доцільно також більше уваги приділяти розвитку депозитних операцій з фізичними особами. Окрім цього, доцільно здійснювати моніторинг ризику неповернення банківських депозитів, який ефективно доповнить аналіз фінансового стану банків і таким чином покращить функціональні можливості роботи ФГВФО і системи страхування депозитів в цілому.

ВИСНОВКИ

1. Можливість залучення депозитних ресурсів до банківських установ залежить від довіри чи недовіри економічних контрагентів до банків. До умов довіри економічних суб'єктів до банківських установ є надійність, розуміння фізичними особами важливості функцій банків для країни, відкритість банківських установ та їх прозорість. Довіри економічних суб'єктів до банків є не що інше як ставлення членів суспільства до банків, яке залежить від впевненості в надійності, компетентності, спроможності банківських установ забезпечити зберігання та збільшення коштів власників депозитів. Простір суспільної довіри - це комплексне поняття та фрагмент дійсності з певними ознаками, через реалізацію яких є певні соціально-економічні відносини.

2. Під депозитними ресурсами доцільно розуміти кошти клієнтів на їх депозитних рахунках в банківських установах. Депозит (вклад) - це грошові кошти або інші фінансові активи, які передаються фізичними та юридичними особами в банк на певних умовах і на тимчасовій основі. В процесі здійснення депозитних операцій банки повинні дотримуватись таких принципів: депозитні операції мають сприяти отриманню прибутку; депозитні операції є різноманітними і ведуться з різними суб'єктами; з метою забезпечення довіри банківські установи мають створити ефективну систему захисту депозитів, а також пропонувати клієнтам нові види депозитних продуктів.

3. Є значна форма та видів депозитних рахунків, які відрізняються між собою такими характеристиками. Тому доцільно виділити наступні класифікаційні ознаки депозитів банку: категорія вкладника, вид валюти, сектор економіки, форма власності, резидентність тощо. Разом з тим, узагальнено доцільно виділити такі види депозитних ресурсів: депозити до запитання, строкові депозити, ощадні вклади.

4. В сучасних умовах глобалізації, зростання нестабільності ринків, зростання недовіри до банківського сектору важливе місце серед банківського менеджменту належить системі управління депозитними ресурсами банків. Система управління депозитними ресурсами банківської установи включає в

себе такі елементи як: об'єкт, суб'єкта, контрагентів відносин щодо мобілізації депозитних ресурсів, у тому числі і вкладників. Метою управління депозитними ресурсами банку є можливість мобілізації депозитних ресурсів на поточні та строкові депозити банку для подальшого їх розміщення в активні операції на умовах, вигідних для банку в обсязі й порядку, які регламентує діюче законодавство. Банки здійснюють управління депозитною діяльністю на макро- і мікрорівнях. На макрорівні - це процентна політика; політика обов'язкових резервів; операції на відкритому ринку; політика рефінансування. На мікрорівні - економічні методи(аналітичні, специфічні і маркетингові); цінові і нецінові.

5. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що впродовж 2017-2020 рр. формується тренд до збільшення депозитних ресурсів - з 883млрд.грн в 2017 р. до 1 143 млрд.грн. в 2020р., тобто зростання відбулося на рівні 29%. Це свідчить про відновлення довіри вкладників до банківських установ. Аналізуючи склад і структуру банківських депозитів, спостерігаємо, що в депозитній базі вітчизняних банків переважають депозити фізичних осіб. Протягом 2015-2020рр. також спостерігається стабільне зростання депозитів фізичних та юридичних осіб АТ "ОТП Банк", що свідчить про високу репутацію та високий рівень довіри серед вкладників до цього банку.

6. Відновлення довіри населення до банків потребує комплексного перезавантаження системи гарантій, і важливим при цьому є запровадження системи управління ризику неповернення банківських депозитів. Враховуючи характер діяльності та завдання ФГВФО, управління ризику неповернення банківських депозитів більшою мірою притаманний функціональному завантаженню ФГВФО. Методи управління ризиком неповернення банківських депозитів включають: методи превентивного управління; методи поточного управління; методи подальшого управління. Задля мотивації вкладників і для створення високого рівня суспільної довіри до банків, значну роль відіграє як позитивний вплив депозитної політики на рівні окремого банку на мікрорівні, так і гарантії зі сторони регулятивного інституту на макрорівні.

7. Проаналізовані тенденції і трансформації визначають такі завдання з розвитку депозитної діяльності банківських установ: зростання обсягів депозитів; покращення строкової структури депозитної бази банків через зростання довгострокових депозитів; підвищення гарантій власникам депозитів щодо їх повернення; розвиток довіри у взаємовідносинах між банками і вкладниками. З огляду на важливість вкладників, які бажають зберегти та примножити свої заощадження, і з метою гармонізації інтересів суб'єктів простору суспільної довіри доцільно вдосконалити систему гарантування вкладів в Україні наступними способами: узгодити розмір внесків банків до ФГВФО не тільки з розміром депозитів, але й з рівнем ризику банківських операцій; вирішити проблему втрати коштів юридичних осіб в збанкрутілих банках; здійснювати моніторинг ризику неповернення банківських депозитів.

8. Для подальшого покращення системи управління депозитною діяльністю в українських банках необхідно реалізувати наступні заходи: 1) розширити продуктову лінійку для власників депозитів, враховуючи тенденції на ринку та побажання клієнтів; 2) підвищити якість депозитних ресурсів; 3) вдосконалити процес формування депозитів і забезпечити створення прозорих партнерських взаємовідносин з клієнтурою; 4) постійно аналізувати ринок банківських послуг з метою задоволення потреб клієнтів; 5) формувати ефективну депозитну політику; 6) розвивати індивідуальні підходи до вкладників банків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н.Е., Івашкіна К.М. Особливості управління депозитними операціями у банку. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/1/1.pdf> (дата звернення: 10.05.2021)
2. Алексеєнко М. Капітал банку: питання теорії і практики: монографія. К. : КНЕУ. 2002. 276 с
3. Ашурбекова А. А. Розвиток депозитного менеджменту в системі банківського менеджменту. *Бізнес Інформ*. 2012. № 12. С. 280-284
4. Ашурбекова А. А. Застосування бенчмаркінгу для удосконалення аналітичного забезпечення розробки депозитної політики банку. *Інноваційна економіка*. 2012. № 6 (32). С. 229-232
5. Банківські операції: підручник / за ред. д.е.н., проф. А.Мороза. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: КНЕУ, 2002. 476 с.
6. Бондаренко Л.П. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування банківського ринку. *Науково-фахове видання з питань економіки журнал "Інвестиції: практика та досвід" Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2018. № 3. С. 5-8.
7. Білошапка В. С., Продан М. В. Довіра населення до банків, умови її формування та підвищення у сучасних умовах. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2018. № 6 (2A).С. 33-38
8. Білошапка В. С., Продан М. В. Щодо оцінки ресурсного потенціалу банків України в сучасних умовах. *Економіка та суспільство..* 2016. № 4. С. 278-284.
9. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посібник. К.: Знання, 2008. 318 с.
10. Васильєва Т. Інновації в маркетингу депозитних послуг. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 4. С. 56-63.
11. Вовчак О., Руцишин Н., Андрейків Т. Кредит і банківська справа: навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 564 с.
12. Волохата В.С. Організаційні засади оцінки ефективності управління

залученими ресурсами банку на основі узагальнюючого таксономічного показника. *Науково-практичний журнал «Агросвіт»*. 2014. № 23(грудень). С.48-55.

13. Вядрова, І. М. Системний підхід в управлінні залученими ресурсами банку. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2014/11.pdf (дата звернення: 17.07.2021)

14. Волошин М. Керування депозитною діяльністю багатопродуктового банку. *Банківська справа*. 2012. № 2. С. 96-108.

15. Волкова Н. Удосконалення управління залученими депозитними ресурсами банку. *Економіка і організація управління*. 2016. № 1(21) С. 53-59.

16. Волик Н.Г. Ресурсна база банків України: сучасний стан і перспективи розвитку. *Держава та регіони, серія: Економіка та підприємництво*. Запоріжжя, 2010. № 6. С. 270-274.

17. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. К.: КНЕУ, 2004. 599 с.

18. Галапуп Л. Проблеми діяльності банківських установ на ринку депозитних послуг. *Ефективність функціонування банківської системи України в умовах нестабільних фінансових ринків*: збірник тез доповідей Всеукраїнської наукової інтернет-конференції. Тернопіль, 2015. С. 49-52.

19. Депозити для фізичних осіб - калькулятор, надійні банки, детальні умови. URL: <http://finsee.com/> (дата звернення: 19.09.2021)

20. Докторова Д. Теоретичні підходи до розуміння поняття «довіра». *Соціологічні студії*. 2014. № 1 (4). С. 50–62.

21. Д'яконова І. І. Теоретичні аспекти і класифікація депозитних ресурсів банків. *Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. № 1(11). 2012.- 286-289 с.

22. Д'яконова І.І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України : монографія. Суми : Університетська книга, 2007. 400 с.

23. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 29.04.2021)
24. Закон України «Про валюту і валютні операції».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (дата звернення: 30.04.2021)
25. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-19> (дата звернення: 31.08.2021)
26. Ісаєва М. В. Формування напрямів удосконалення управління депозитними операціями банку на основі побудови «дерева цілей». URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer29/1282.pdf> (дата звернення: 10.02.2021)
27. Корнелюк Р. Час розплати: як банки повертатимуть зовнішні борги.
URL: <https://www.epravda.com.ua/> (дата звернення: 21.10.2021)
28. Кириченко О. Банківський менеджмент: навч. посібник. К.: Основи, 2004. 671с.
29. Коцовська Р. Р., Павлишин О. П., Хміль Л. М. Банківські операції : навч. посібник Київ : УБС НБУ ; Знання, 2010. 390 с.
30. Коваленко В. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи : монографія. Суми : УАБС НБУ. 2007. 198 с.
31. Коваленко М. А., Білінкіс В. М., Сухомлин Л. Є. Операції сучасного комерційного банку: навчальний посібник Херсон : Олдіплюс, 2004. 472 с
32. Корнелюк Р. Час розплати: як банки повертатимуть зовнішні борги.
URL: <https://www.epravda.com.ua> (дата звернення: 10.01.2021)
33. Козюк В., Незалежність центральних банків в сировинних економіках. *Банківська справа*. 2016. № 3. С. 6-26
34. Козьменко С. Реформа національної системи гарантування вкладів: ключові положення та перспективи розвитку. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 6. С. 14-21.
35. Котковський В.С. Банківський нагляд: навч. посібник. Львів: Магнолія-2006. 2011. 314 с.

36. Котковський В.С. Банківські операції: навч. посібник. К.: Кондор, 2011. 498 с.
37. Коцовська Р. Р. Банківські операції : навч. посібн. К.: УБС НБУ; Знання, 2010. 390 с.
38. Кутідзе, Л. С. Структура залучення фінансових ресурсів комерційним банком: деформація під впливом світової фінансової кризи. *Економічний простір*. 2009. № 23/2. С. 18.
39. Криклій, О. А. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб./ О. А. Криклій, І. В. Сало. Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. 314 с.
40. Козьменко С. М., Шпиг Ф І., Волошко І. В. Стратегічний менеджмент банку: навч. посібник. Суми: ВТД «Університетська книга». 2003. 374 с.
41. Кумейко О.М., Дереза В.М. Депозитна діяльність банків в аспекті формування їхньої ресурсної бази. URL : <http://www.economyandsociety.in.ua/journal-10/17-stati-10/1127-kumejko-o-m-dereza-v-m> (дата звернення: 11.06.2021)
42. Коваленко М. О. Депозитна політика банків України та її вплив на ефективність залучення депозитних ресурсів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 2. С. 39–44.
43. Маслобоева О. Д. Страхування депозитів в Україні. URL: https://www.rusnauka.com/33_NIEK_2008/Economics/37215.doc.htm (дата звернення: 14.07.2021)
44. Мельник А. Аналіз залучення фінансових ресурсів банківською системою України. *Економіка та держава*. 2014. № 5. С. 72-74.
45. Офіційний сайт АТ «ОТП Банк». URL : <https://www.oschadbank.ua/ua/private/deposit/onHne-deposit> (дата звернення: 20.10.2021)
46. Офіційна сторінка Національного Банку України. Грошово-кредитна статистика. URL: <https://www.bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 18.03.2021)

47. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.org.ua> (дата звернення: 22.10.2021)
48. Офіційна сторінка Національного Банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2021)
49. Національний банк України. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03> (дата звернення: 10.04.2021)
50. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: навч.-метод, посібник для самоств. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 2003. 347 с.
51. Прасолова С. П. Банківські операції: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2013. 568 с.
52. Петрук О. М. Банківська справа: навч. посіб. К.: Кондор. 2004. 461 с.
53. Писарев О. Депозит довіри. URL: <http://www.zib.com.ua/article/> (дата звернення: 17.09.2021)
54. Примостка, Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. К.: КНЕУ. 2004. 468 с.
55. Попрозмач І. Значення структури ресурсної бази банків в умовах кризи. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2009. № 6. С.17-25
56. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 15.01.2021)
57. Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 р. №516. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03> (дата звернення 07.09.2021).
58. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/> (дата звернення: 05.02.2021)
59. Продан М. В. Депозитні ресурси як основа успішної діяльності банків. Теоретичний аспект, реалії і трансформації в Україні. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. Сер: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Випуск 23. Частина 2. С. 75-82.

60. Продан М. В. Основні тенденції страхування вкладів в Україні та їх вплив на довіру до банків. *Вісник Одеського національного університету. Сер: Економіка. 2017. Випуск 8 (61). Том 22. С. 126–129.*

61. Продан М. В. Оптимізація депозитної політики банку на основі інноваційного маркетингового підходу. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки* : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., 18 травня 2018 р. Харків : ХНАДУ, 2018. С. 57-58

62. Продан М. В. До питання творення простору суспільної довіри до банків. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки* : зб. матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф., 26 травня 2017 р. Харків : ХНАДУ, 2017. Том I. С. 94-95

63. Рахман М. С. Маркетингові інновації як засіб вдосконалення банківських послуг України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Економічна. 2016. Вип. 90. С. 51-63.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhE_2016_90_8. (дата звернення: 06.07.2021)

64. Роберт Патнэм. Чтобы демократия сработала. Гражданские традиции в современной Италии / пер. с англ. А. Захарова. Москва : Ad. Marginem. 1996. 288 с.

65. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. Суми : Університетська книга. 2007. 314 с.

66. Стрілець Т. Тактика формування депозитних ресурсів банків в умовах економічної кризи. *Науковий вісник ЧДІЕУ. 2011. №2. 221-229*

67. Стратегічне управління депозитною діяльністю в банківській установі. *Вісник Університету банківської справи НБУ. 2012. № 2 (14). С. 204-208*

68. Симонова О.Л. Модель управління якістю депозитних послуг комерційного банку. *Банківська системи України: теорія і практика*

становлення. Зб. наук. праць: В 2 т. Суми: ВВП «Мрія-1» ЛТД: Ініціатива, 2017. Т. 2. С. 520-528.

69. Управління залученням банківських ресурсів з депозитних джерел: монографія. Суми : Університетська книга, 2011. 105 с.

70. Фролов С. М. Банківська справа і основи митного регулювання в Україні: теорія та практика : навч. посіб. К. : Університетська книга, 2004. 368 с.

71. Черкашина К.Ф. Особливості функціонування систем страхування депозитів та їх роль у формуванні депозитної бази банків. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 1. С. 256-268.

72. Цивільний кодекс України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.04.2021)

73. Шелюк А. А. Визначення сутності депозитної діяльності банку на основі декомпозиційного аналізу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 791-795

74. Stolle, Dietlind. Getting to Trust, in: Paul Dekker/Eric Uslaner (Eds.). *Social Capital and Participation in Everyday Life*. 2001. New York, P. 118–133.

75. Luigi Zingales, Philippe Aghion, John Van Reenen. Innovation and institutional ownership. *American economic review*. 2013. No. 2. pp. 277-304